

ADVERTIMENT. La consulta d'aquesta tesi queda condicionada a l'acceptació de les següents condicions d'ús: La difusió d'aquesta tesi per mitjà del servei TDX (www.tesisenxarxa.net) ha estat autoritzada pels titulars dels drets de propietat intel·lectual únicament per a usos privats emmarcats en activitats d'investigació i docència. No s'autoritza la seva reproducció amb finalitats de lucre ni la seva difusió i posada a disposició des d'un lloc aliè al servei TDX. No s'autoritza la presentació del seu contingut en una finestra o marc aliè a TDX (framing). Aquesta reserva de drets afecta tant al resum de presentació de la tesi com als seus continguts. En la utilització o cita de parts de la tesi és obligat indicar el nom de la persona autora.

ADVERTENCIA. La consulta de esta tesis queda condicionada a la aceptación de las siguientes condiciones de uso: La difusión de esta tesis por medio del servicio TDR (www.tesisenred.net) ha sido autorizada por los titulares de los derechos de propiedad intelectual únicamente para usos privados enmarcados en actividades de investigación y docencia. No se autoriza su reproducción con finalidades de lucro ni su difusión y puesta a disposición desde un sitio ajeno al servicio TDR. No se autoriza la presentación de su contenido en una ventana o marco ajeno a TDR (framing). Esta reserva de derechos afecta tanto al resumen de presentación de la tesis como a sus contenidos. En la utilización o cita de partes de la tesis es obligado indicar el nombre de la persona autora.

WARNING. On having consulted this thesis you're accepting the following use conditions: Spreading this thesis by the TDX (www.tesisenxarxa.net) service has been authorized by the titular of the intellectual property rights only for private uses placed in investigation and teaching activities. Reproduction with lucrative aims is not authorized neither its spreading and availability from a site foreign to the TDX service. Introducing its content in a window or frame foreign to the TDX service is not authorized (framing). This rights affect to the presentation summary of the thesis as well as to its contents. In the using or citation of parts of the thesis it's obliged to indicate the name of the author

LA CONSTRUCCIÓ DE LA MUNTANYA DE MONTJUÏC

Tesi Doctoral
Estanislau Roca i Blanch

Director: Joaquim Sabaté i Bel

Departament d'Urbanisme i Ordenació del Territori. ETSAB U.P.C.
Barcelona, abril de 1993

R. 31141

Els projectes d'urbanització residencial de la muntanya.

Un dels primers exponents ben clars de la voluntat d'arribar a ocupar la globalitat de la muntanya per a ús residencial, és un estudi d'urbanització redactat per Ildefons Cerdà, uns anys després d'aprobat el seu projecte d'Eixample de Barcelona. És un treball no acabat (potser el primer esboç) que Cerdà no cita en el seu Diari ni en cap altre escrit i que mostra un assaig d'urbanització total de la muntanya al marge de les limitacions imposades per les "zones polèmiques", i regulades per la jurisdicció militar.

Cerdà estableix un esquema basat en la continuació del seu traçat d'Eixample, amb una xarxa d'illes romboidals que li permet adaptar-se millor a la topografia accidentada de Montjuïc, conservant en la part més planera de la Fransa la quadrícula de l'Eixample.

Amb un esquema molt clar, formula una proposta d'ordenació en tot el vessant nord de la muntanya, deixant fora de la proposta els sòls més accidentats del vessant mar. Com podem comprovar en el plànol de superposició de l'ordenació amb la topografia preexistent, Cerdà no pren en consideració les traces dels camins existents, supeditant la proposta al pes específic del gran esquema del seu Eixample.

En un segon plànol, de superposició de l'esquema de carrers amb el topogràfic, Cerdà assenyalava amb dos colors i en cada vèrtex de la quadrícula, la cota del terreny i la cota de la rasant proposada, podent així verificar els pendents parcials de cada tram de carrer.

A banda de l'ajust de la malla de l'Eixample i la major mida dels seus costats per tal d'aconseguir una més fàcil adequació a la topografia i consegüentment menor pendent, Cerdà projecta tres vies principals que van directament del pla al castell, seguint unes línies de màxim pendent de la muntanya.

La primera d'aquestes vies es projecta des del baluard de Santa Amalia fins una perllongació de la Ronda de Sant Pau, amb un pendent mitjà del 15,6%. La segona, la més important, establerta com una espina dorsal, connecta en línia recta el baluard de Velasco del castell, amb la Gran Via, uns metres a ponent de l'actual carrer Mèxic. Té només un 4,6% de pendent en el primer tram però ràpidament s'enfila amb un pendent mitjà del 9% i en l'últim tram arriba al 18,6%, entre les cotes 134 i 160 m.

Estudis per a la urbanització de la muntanya de Montjuïc d'Ildefons Cerdà. Topografia i malla superposades. 1872.

"La font prové d'un fons particular que el senyor Josep Viladevall va aportar a l'exposició sobre Cerdà celebrada el 1976 a la Universitat Central de Barcelona. Són plànols que no estan signats, però es varen trobar en un conjunt d'escrits i uns 60 plànols de Cerdà que segons argumentà el Sr. Viladevall, Cerdà va fer entrega a un familiar seu com a pagament d'un crèdit particular que aquell li havia fet. D'aquesta manera el propietari dels plànols podria recuperar els diners cobrant de l'Ajuntament el que es devia a Cerdà. El Col·legi d'Enginyers de Camins, Canals i Ports va comprar el lot i el va cedir a l'Ajuntament de Barcelona perquè pogués ésser consultat pels investigadors i es dedicués una Sala d'Exposicions exclusiva a Cerdà, la qual cosa no succeí..." Salvador Tarragó Cid.

Hom pot veure com Cerdà no pren en consideració el traçat dels camins preexistents en el seu estudi d'urbanització de la muntanya.

Projecte d'urbanització
del terreny de Montjuïc
amb el carrer de Cerdà

Les projectes d'urbanització residencial de la muntanya

En tots dos projectes s'aprecia ben clar de la voluntat d'ordenar i regular la futura urbanització de la muntanya, és un estudi d'urbanització redactat per l'arquitecte Cerdà, amb un detall d'aproximació de les parcel·les de la muntanya. És un treball de caràcter tècnic i científic, però també és un treball de caràcter artístic i que mostra un estil d'urbanització total de la muntanya al marge de les limitacions imposades per les "zones protegides", i regulades per la jurisdicció militar.

Cerdà esmenta un exemple basat en la construcció del traçat d'Elxample, amb una sèrie d'illes rectangulars que s'adaptaven a la topografia irregular de Montjuïc, conservant en la part més plana de la muntanya la jurisdicció de l'Elxample.

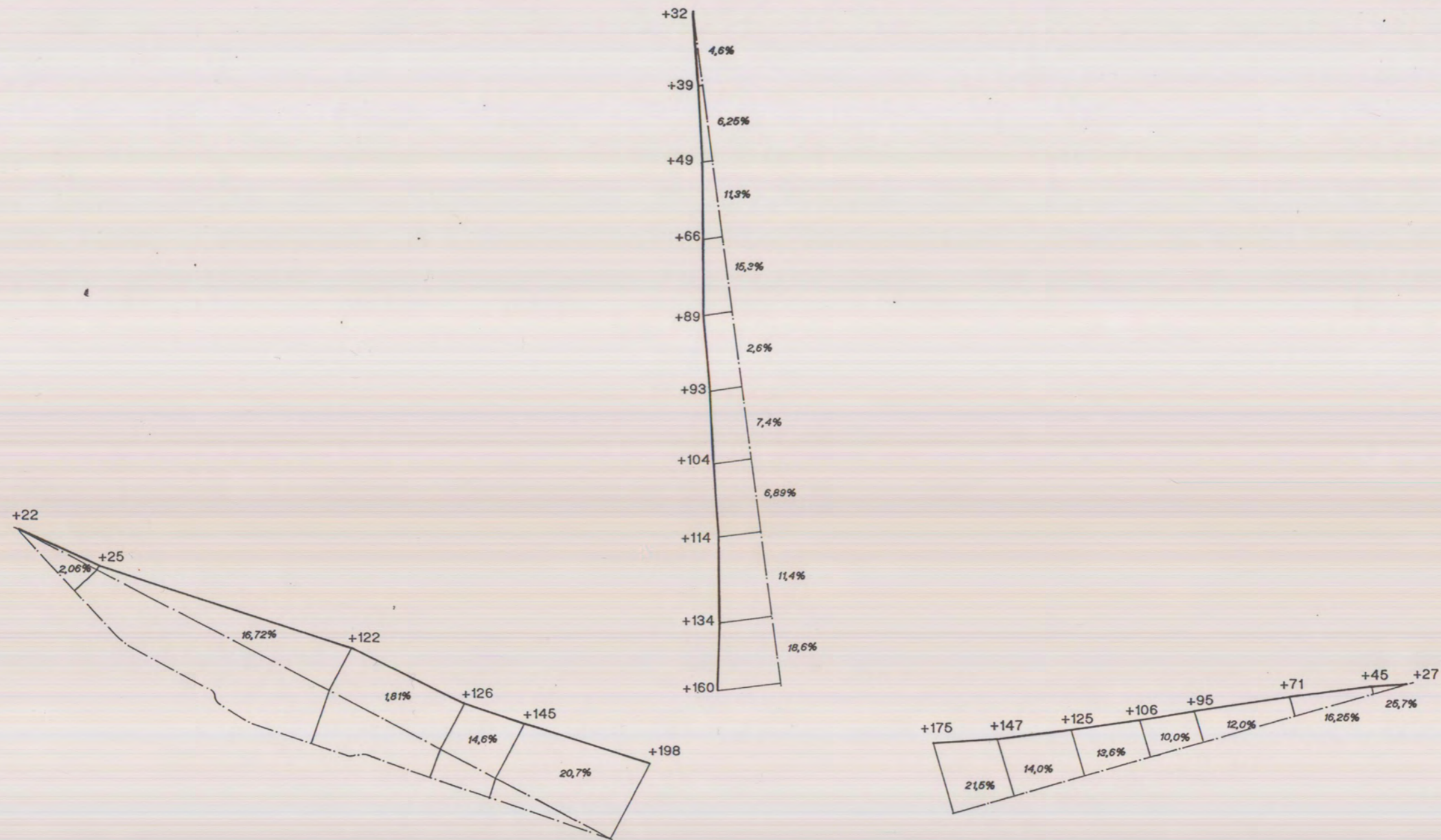
Amb un esquema molt clar, formula una proposta d'urbanització on en el vessant nord de la muntanya, deixant fora de la proposta els sols més occidentals del vessant mar. Com podem comprovar en el pla de superposició de l'urbanització amb la topografia existent, Cerdà no pren en consideració les zones de camins existents, substituïent la proposta al peu d'algunes de les zones de l'Elxample.

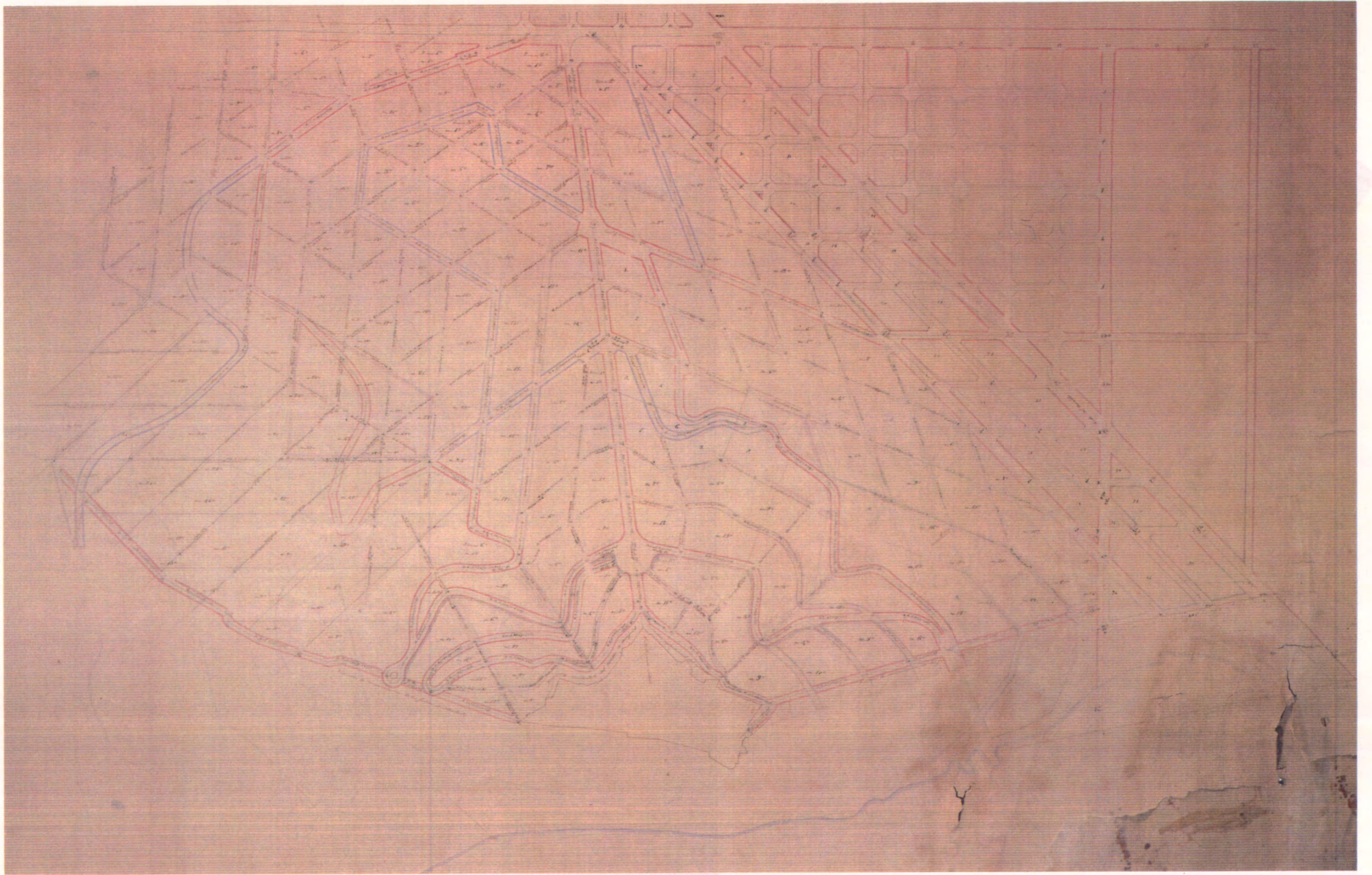
En un segon pla de superposició de l'urbanització de Cerdà amb el topogràfic, Cerdà s'ocupa amb dos colors: un color vermell de la jurisdicció, la zona del terrer i la zona de la zona protegida, podent així verificar els pendents parcials de cada tram de carrer.

A banda de l'ajust de la malla de l'Elxample i la major mida dels seus costats per tal d'aconseguir una millor adaptació a la topografia i consegüentment menor pendent, Cerdà proposa tres vies principals que van directament del pla al castell, seguint una línia de major pendent de la muntanya.

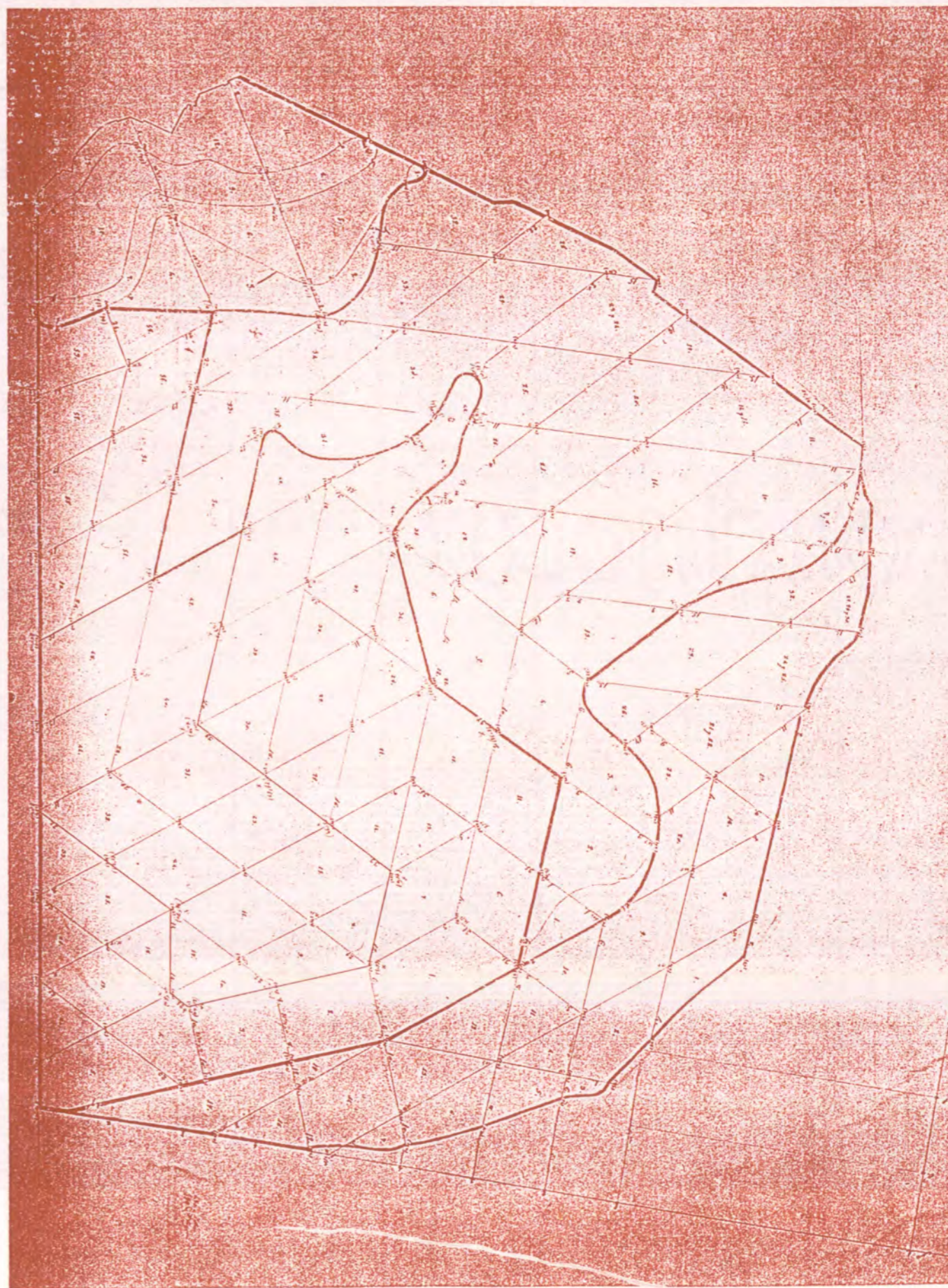
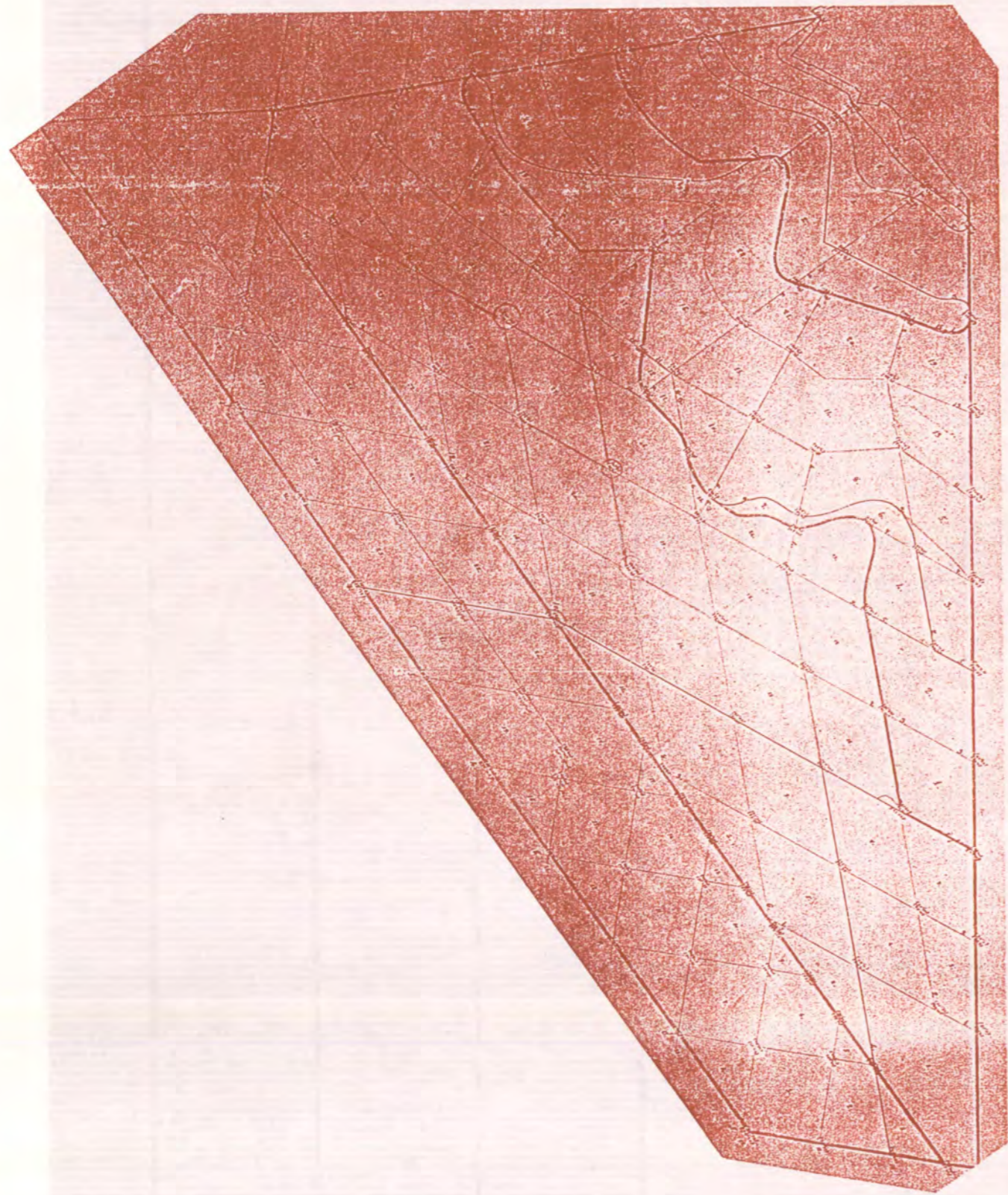
La proposta de carrer que es proposa és de 12m de llarg i de 4m d'ample, fins una perpendicular de la línia de tram 170, amb un pendent mitjà del 15,6%. La segona, la més important, està formada com una sèrie de carrers, connecta en línia recta al carrer de Velasco del castell, amb la Gran Via, una marca a partir de l'actual carrer Mèxic. Té només un 4,6% de pendent en el primer tram però ràpidament s'acosta amb un pendent mitjà del 9% i en l'últim tram arriba al 18,6%, amb les cotes 134 i 150 m.

La proposta d'avingudes i carrers de Cerdà. Malgrat ésser un estudi globalitzador, Cerdà va aturar la seva ordenació a la carena, deixant el vessant mar sense tractament. L'estudi de les rasants de les vies principals de la proposta de Cerdà a Montjuïc ens permet verificar el considerable pendent d'alguns dels traçats per ell proposats.

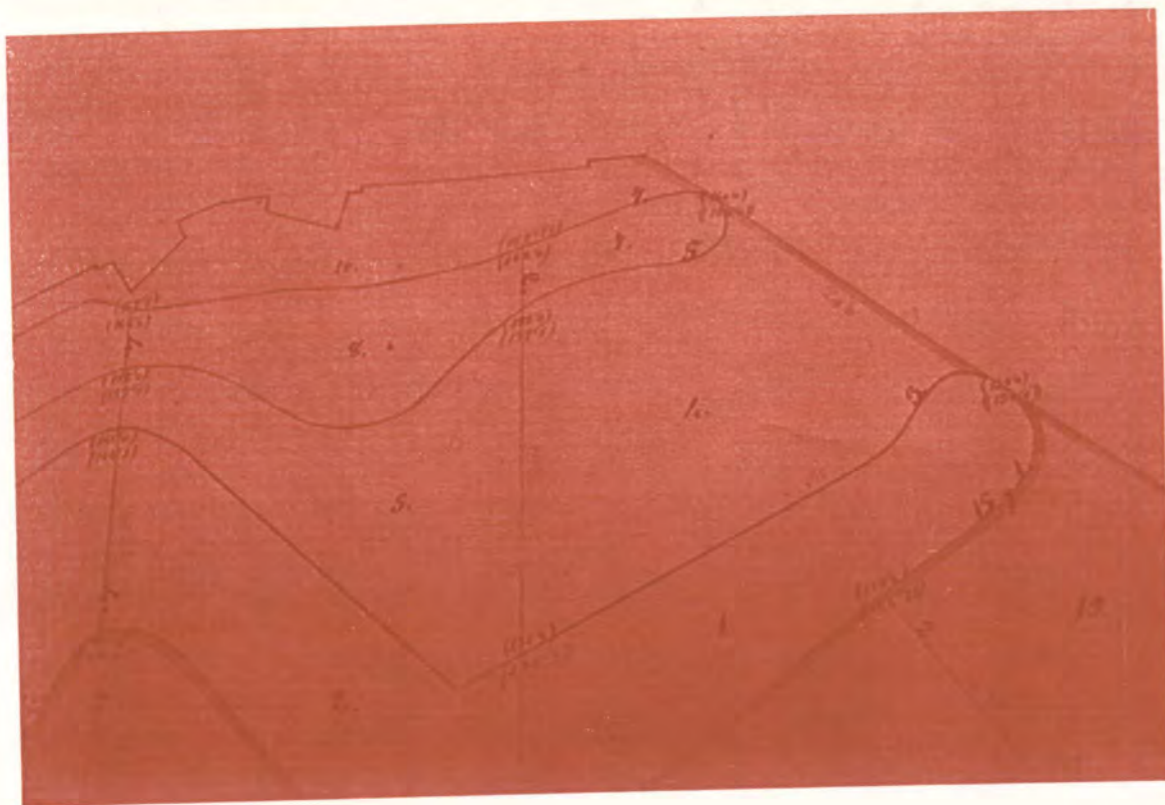

Faint, illegible text or a legend, possibly describing the drawing's content or providing a key for the lines used.

Plànols parcials del traçat superposat a la malla.

Fragment del plànol del traçat amb indicació de les rasants i les cotes del terreny.

Cerdà projecta la intersecció amb la Gran Via, amb una plaça rectangular, no idèntica a la del seu projecte d'Eixample. Aquesta plaça la planteja com a principal accés a la muntanya, i no arriba a tenir relació amb el Paral·lel, però sí amb una via que manté la mateixa direcció a uns dos-cents metres al sud establint entre elles una zona de transició entre la quadrícula regular de l'Eixample i l'esquema de la malla interior de la muntanya per ell projectades.

La tercera via ascendent tanca l'ordenació a la carena que delimita els vessants nord i sud. Des del baluard de la llengua de serp es dirigeix cap a la pedrera de Moragas comportant el seu traçat un gran moviment de terres.

Cerdà arriba a confegir un plànol amb els carrers a partir de l'esquema inicial, atorgant un ample de 30 m a l'espina dorsal, 20 m als carrers secundaris i 15 m als de menor entitat. A més a més de les tres vies ascendents en planteja d'altres, pels que aconseguix un pendent més suau aprofitant els retranqueigs de la malla deformada. Una d'aquestes vies ascendents la podem considerar un precedent del passeig "K" d'Amargós⁷⁷ en el tram comprés entre el Poble Espanyol i l'Anella Olímpica, passant pel coll que havien deixat les pedreres de Safont i de la Fuxarda. Una altra via traçada en l'estudi de Cerdà que connectava el cim de la muntanya amb el peu de la falda de ponent, malgrat no seguir el mateix traçat, hom podria considerar com a precedent a l'actual carrer del Foc.

El pendent excessiu dels carrers principals amb la corresponent dificultat de la seva execució i els problemes afegits de reparcel·lació del sòl en un esquema que no tenia massa a veure amb el manteniment de traces divisòries de propietat i de camins o vies existents, varen frenar de ben segur el desenvolupament dels estudis i l'executivitat de projectes posteriors.

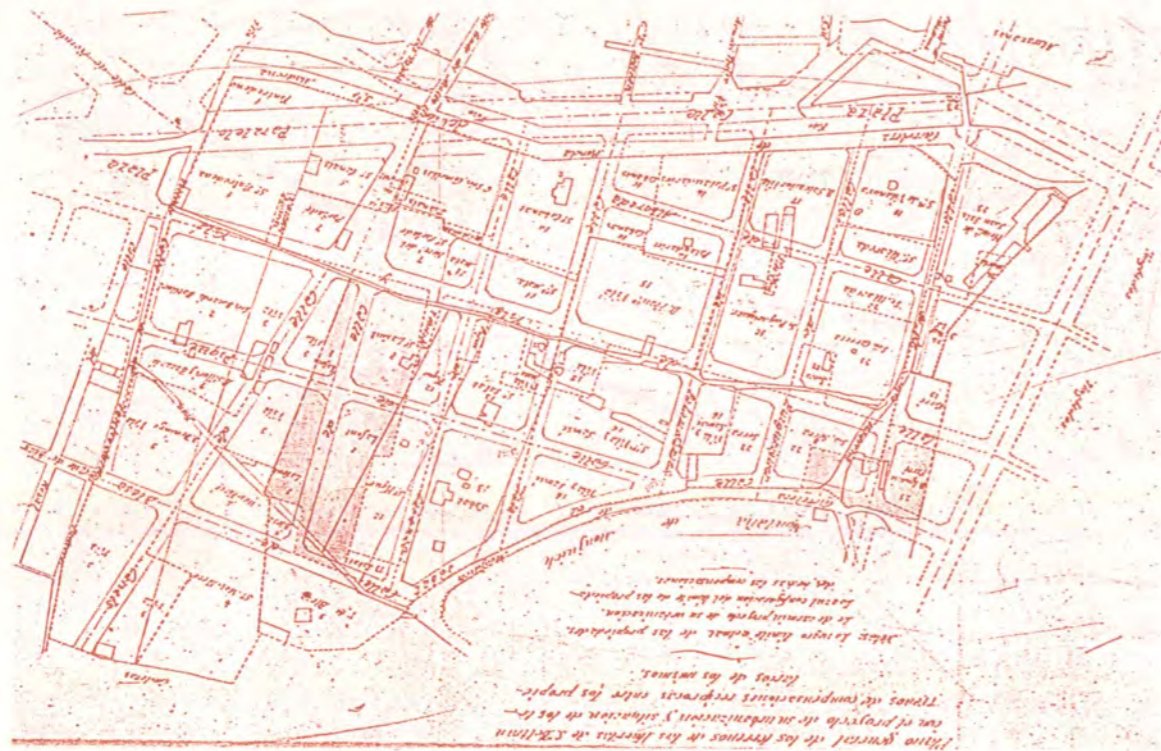
Amb l'aprovació del projecte de Rafo, d'ampliació i millora del port, i amb l'alliberament dels sòls de la tercera zona polèmica del castell de Montjuïc (suprimida per Ordre del Regent del Regne de 28 de juny de 1869), es varen obrir en els terrenys de les hortes de Sant Bertran expectatives de desenvolupament residencial, industrial i de construcció de magatzems al servei del port.

Ràpidament es confegeix un projecte per urbanitzar aquests terrenys, redactat per Narciso Aran, l'any 1871, que s'estén entre el Paral·lel i el Passeig de Montjuïc, estructurant-se a partir

⁷⁷ Josep Amargós, arquitecte, l'any 1894 redactà el "Anteproyecto de Paseos y Urbanización Rural de la Montaña de Montjuich" i més endavant projectà el passeig "K", l'arteria principal de l'Exposició Internacional, l'actual eix Avinguda Marquès de Comilles -Avinguda de l'Estadi - Avinguda de Miramar.

"Proyecto para urbanizar los terrenos de la Huertas de San Bertran de Barcelona. Plano General". Narciso Aran, 15 de juny de 1871. I.M.H.

"Plano general de los terrenos de la Huertas de San Bertran con el proyecto de su urbanización y situación de los terrenos de compensaciones recíprocas entre los propietarios de los mismos". Sense data ni signatura. P.C. 111, P.A. 57
Vegi's l'adequació dels carrers als camins i a les partions de les parcel·les preexistents.

del carrer Vilà i Vilà amb un ample de 18 m, el qual és una de les generatrius principals de l'orientació de les illes del nou eixample. Aran continua el carrer Nou de la Rambla, fins a la Font Trobada i desvia el tram final del Paral·lel per a posar-lo perpendicular a la nova dàrsena de Sant Bertran. En aquest document, a diferència dels estudis de la muntanya que havia realitzat Ildefons Cerdà, Aran escull un gra menor per a les illes. El traçat dels carrers obeeix a l'esforç de no modificar excessivament la forma de les propietats del sòl, afavorint una fàcil reparcel·lació i reduint-se l'afectació generalment a una lleugera variació d'angles per aconseguir al màxim l'ortogonalitat de les partions amb la línia de façana. La divisió dels nous solars arriba fins l'eix dels nous carrers ⁷⁸. Els carrers coincideixen normalment amb antics camins, com és el cas del carrer més important de l'ordenació, el Vilà i Vilà.

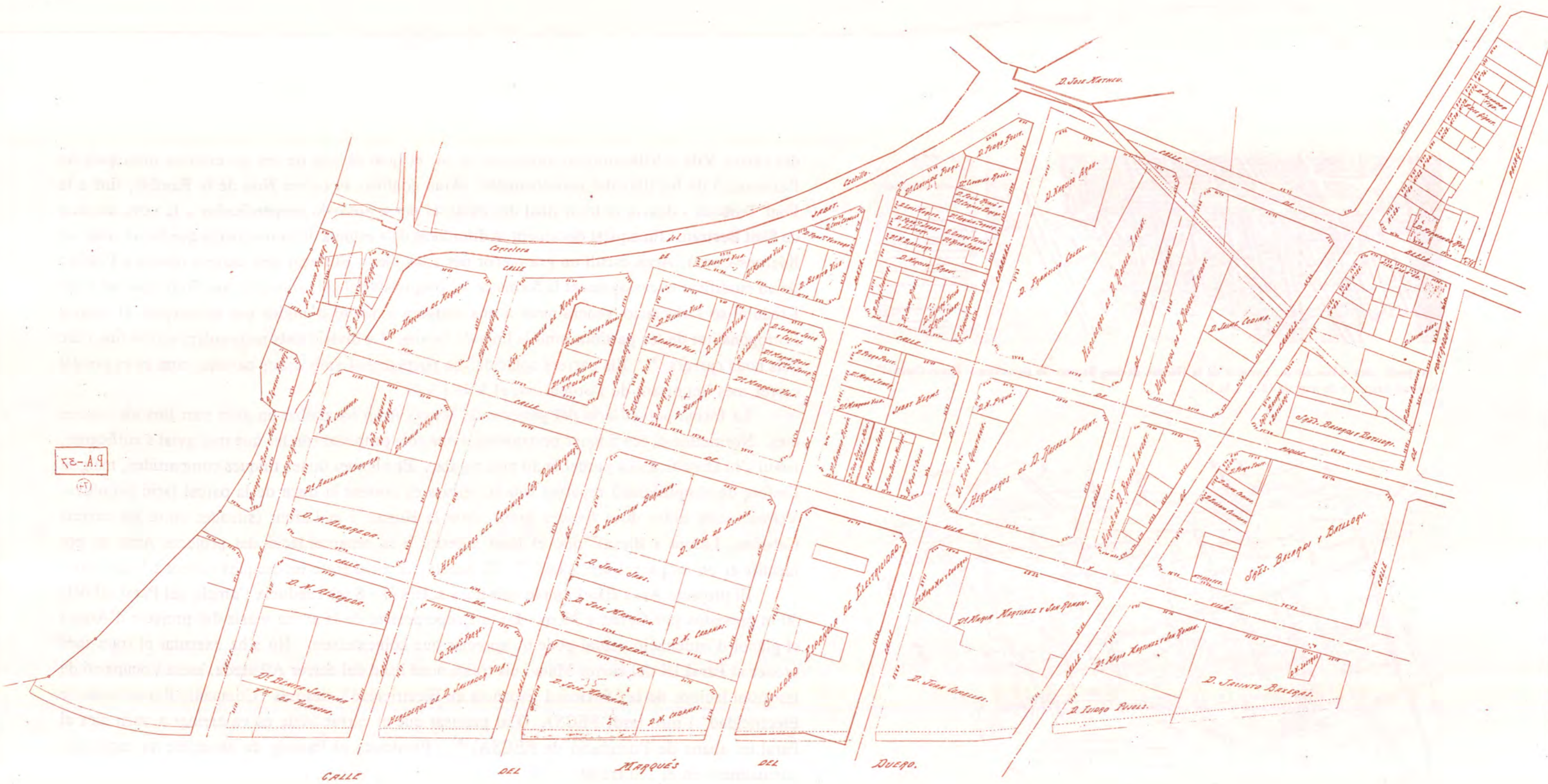
La forma parcel·laria del projecte de Narcís Aran ha arribat en gran part fins als nostres dies. Normalment, les finques pertanyents a una sola propietat són les que més aviat s'edificaren, i avui s'hi identifica una parcel·lació més regular. En algunes de les finques compartides, malgrat l'esforç de simplificació reparcel·latòria, encara és present la traça de la parcel·lació primitiva. Veiem també entre dues finques grans, com la Huguet i la Lafont (situades entre els carrers Cabañes, Lafont i Blesa), que el límit anterior a la reparcel·lació del projecte Aran es pot identificar en un parcel·lari actual ⁷⁹. El mateix succeeix entre les finques Lafont i Vilà i Vilà.

El projecte Aran fixa l'ample dels nous solars (7 - 8 m) i redueix l'ample del Paral·lel dels 50 m previstos per Cerdà a 30 m. En una superposició de la xarxa viària del projecte d'Aran i el plànol d'ordenació actual podem apreciar que coincideixen. No s'ha executat el tram més proper al Paral·lel del carrer Mata i els trams nord i sud del carrer Albareda, atesa l'ocupació de les instal·lacions de la "Sociedad Española de Electricidad", després "Compañia Barcelonesa de Electricidad" i més tard, FECSA. (Cal precisar que el carrer Mata es va arribar a obrir fins al Paral·lel abans de l'ocupació de FECSA) ⁸⁰. Finalment el Passeig de Montjuïc va modificar puntualment en el seu traçat.

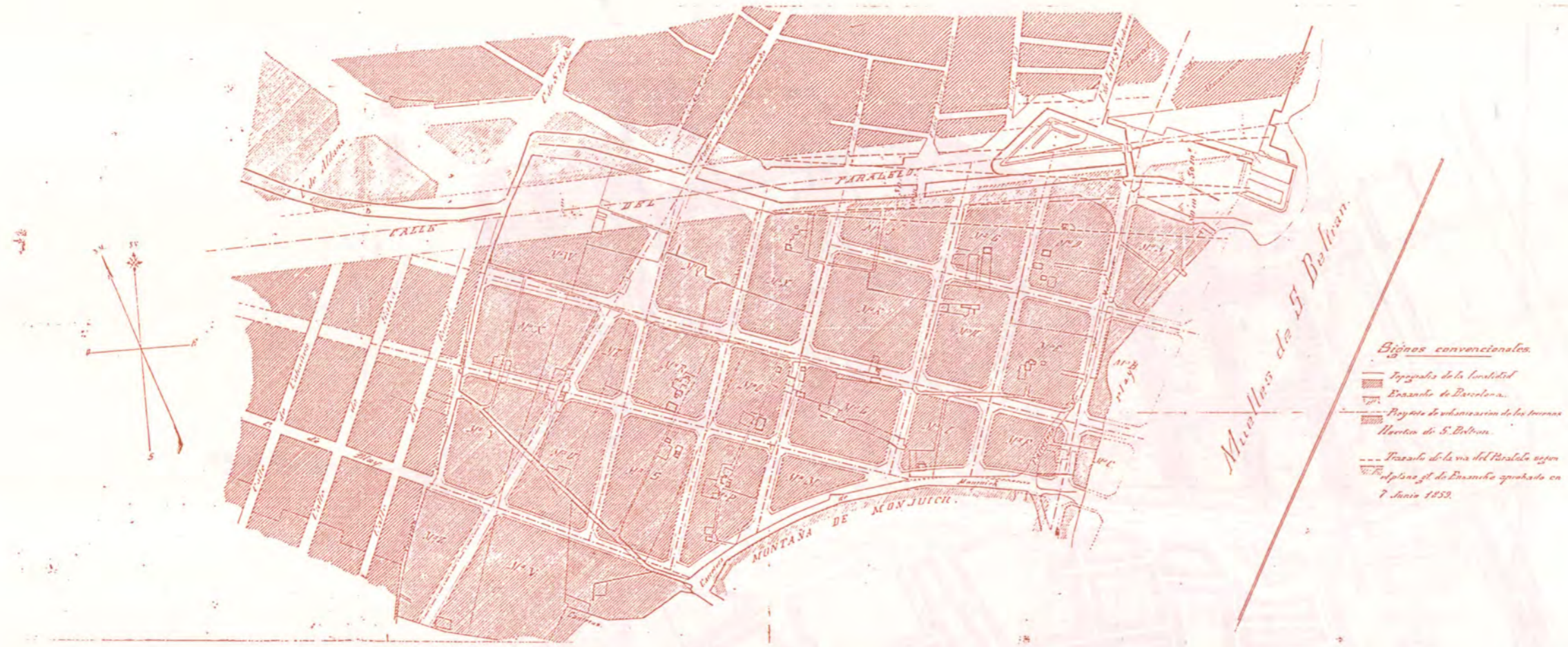
⁷⁸ "... el pagament de la urbanització dels carrers, era efectiva per cada propietari en la mida de la meitat del carrer corresponent a la longitud de la seva façana". Inicis de la Urbanística Municipal de Barcelona: Ajuntament de Barcelona. Corporació Metropolitana de Barcelona.

⁷⁹ Vegi's plànols de superposició d'elaboració pròpia.

⁸⁰ Vegi's plànol topogràfic V. Martorell 1929.

Plànol general de reparcel·lació del sector de llevant. Podem comprovar com les finques de Maria Martínez i Juan Comellas amb façana al carrer Canals, han arribat a ocupar el triangle viari que les ordenacions anteriors havien contemplat en la intersecció del C/ Lafont i del C/ Canals. Aquest guany dels propietaris es pot donar per definitiu ja que apareix també en el plànol actual.
 Font: Plànol de la ciutat. Plànols antics.

P.A.-39
 80

Plano general de urbanizacion de los terrenos de las Huertas de S. Bertran.

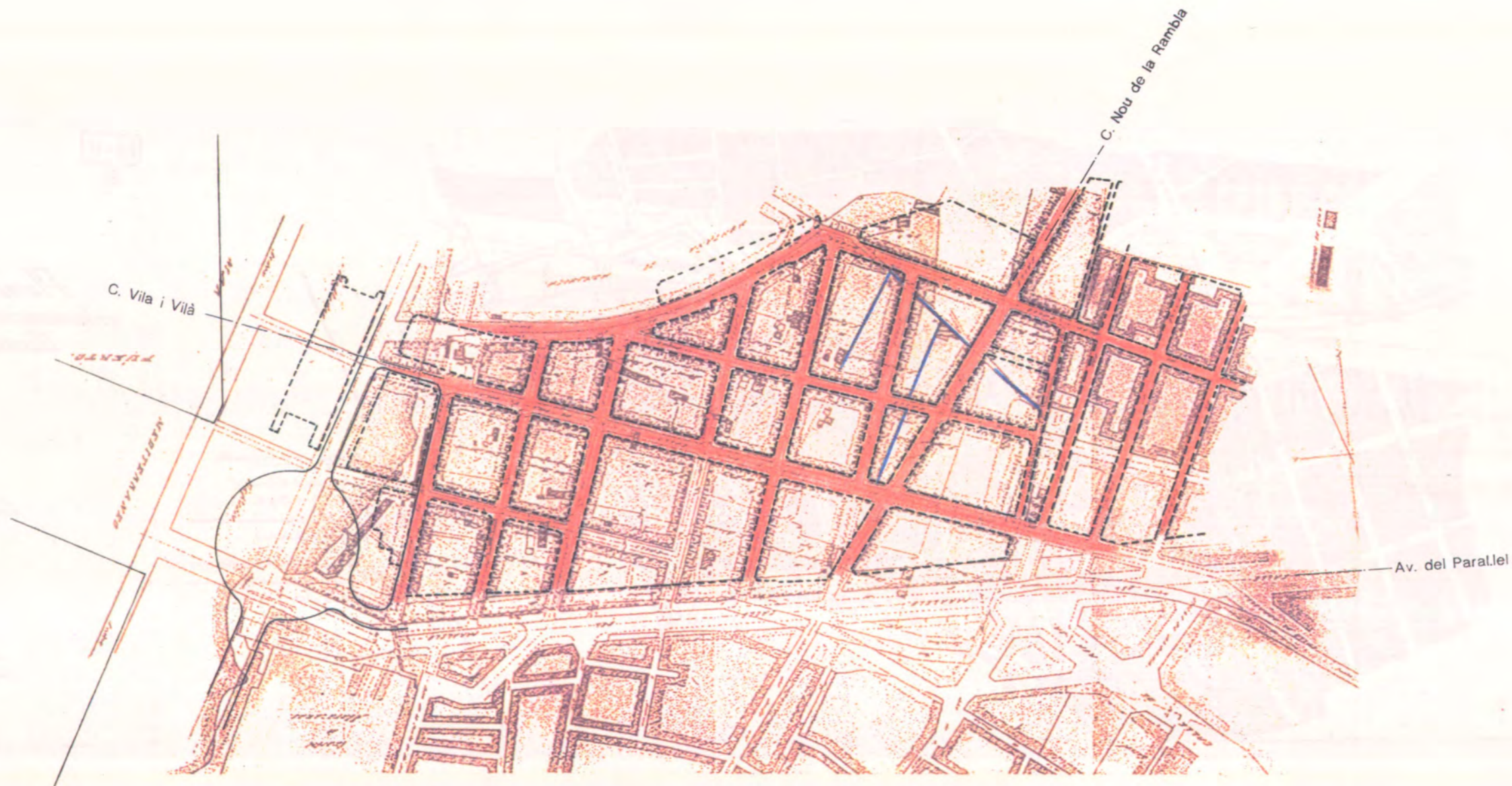
Escala de 1 por 2000.

- Signos convencionales.*
- Tropiezos de la localidad*
 - Extrados de Barcelona.*
 - Proyecto de urbanizacion de los terrenos Huertas de S. Bertran.*
 - Trazado de la via del Paralelo segun el plano pt. de Ensencha aprobado en 7 Junio 1859.*

*Barcelona, 1 Mayo 1894. Pl. de la -
 Maria Anu.*

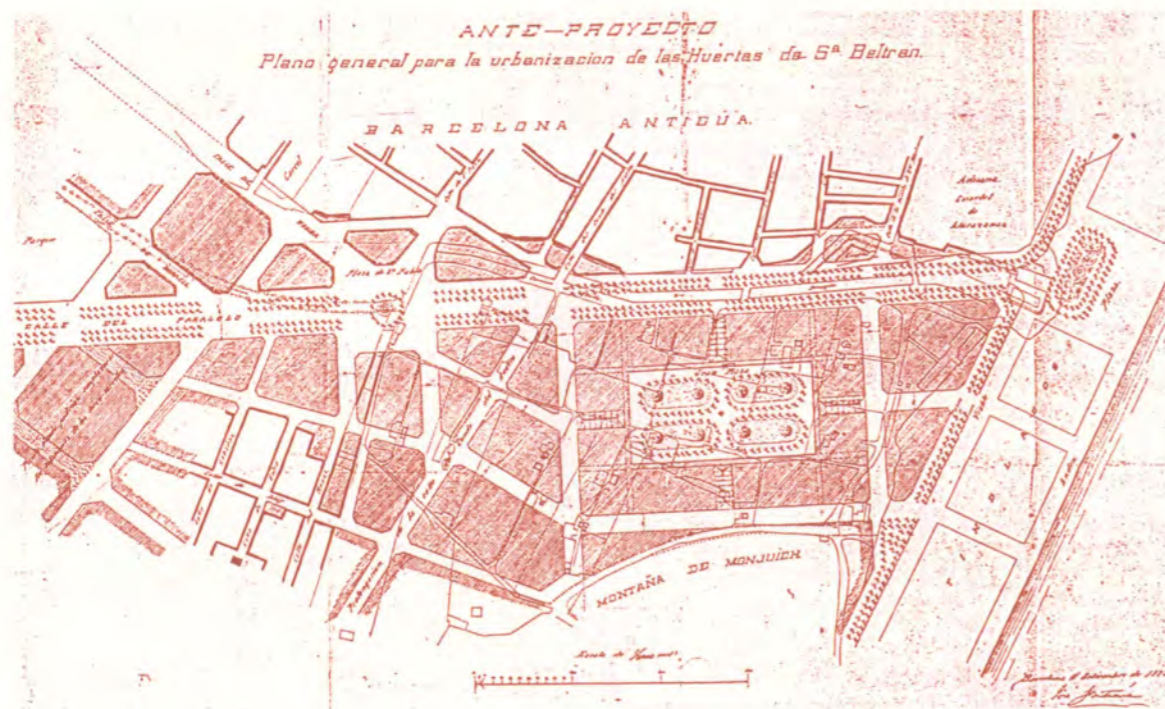
C. S. p.

Plànol general d'urbanització de les Hortes de Sant Bertran.
 Es tracta d'una segona versió del projecte de Narcís Aran.
 Font: Plànol de la ciutat. Plànols antics.

SUPERPOSICIÓ DEL PROJECTE DE NARCISO ARAN A LES HORTES DE SANT BERTRAN AMB L'ORDENACIÓ ACTUAL
(elaboració pròpia)

- Ordenació actual
- Coincidència de vials entre l'ordenació de N. Aran i l'actual
- Límits de parcel·lació anterior a la parcel·lació de N. Aran i que romanen encara avui

La consideració i l'esforç de simplificació de la reparcel·lació i la reducció de l'amplària dels carrers, són conseqüència de la pressió dels propis propietaris del sòl, segurament promotors del propi Pla Aran, en unes perspectives de màxim aprofitament i mínimes despeses d'urbanització⁸¹. Aquestes regles varen aplicar-se segurament també a les diferents propostes d'urbanització de Santa Madrona i de la Fransa. D'ací resultaren unes propostes d'urbanització excessivament supeditades a la força als límits de les propietats agrícoles prèvies tot generant una barriada atapeïda i sense un model gaire clar.

Per altra banda Josep Fontseré va acabar l'11 de setembre de 1873 un avant-projecte per la urbanització de les hortes de Sant Bertran, incorporant un altre concepte d'eixample força més ambiciós pel que fa a l'amplària dels carrers, recuperant la mida dels proposats per Cerdà a l'Eixample i l'ample i la direcció del Paral·lel. Fontseré introdueix al bell mig de l'ordenació una gran plaça central totalment porticada a l'estil del "Palais Royal" de Paris, amb els quatre carrers d'accés principal coberts a la manera de les galeries Vittorio Emmanuelle de Milà, pensades per a animar l'activitat comercial. Situa també places amb monuments a les cruïlles d'algunes vies. L'avant-projecte de Fontseré assumeix les alineacions consolidades del Poble Sec, carrers del Rosal, de Salba, de Cabañas i de Blai, i perllonga també el carrer Conde del Asalto (Nou de la Rambla) en direcció a la Font Trobada, així com les línies proposades pels "docks" de la dàrsena de Sant Bertran. Josep Fontseré va determinar una altura màxima de les construccions de tres pisos -"únicos permitidos para el Ensanche"- i va fixar condicions per a la realització del projecte, basant-se en la necessitat de creació d'una Comissió per a determinar el repartiment equitatiu de la pèrdua de sòl per l'obertura dels vials, gestionant-se de manera especial la plaça. Una altra condició era la del pagament per part dels propietaris de les obres d'urbanització a raó de la meitat del carrer corresponent al seu solar amb façana. Les expropiacions que calgués realitzar, Fontseré va establir que es costegessin a prorrata pels propietaris de les Hortes de Sant Bertran.

La poca receptabilitat dels propietaris de Sant Bertran envers l'avantprojecte de Josep Fontseré tingué força a veure amb les excessives càrregues d'urbanització i amb la dificultat en la reparcel·lació. Ni tan sols es va executar l'ample de vint metres que ell proposà per a la perllongació del carrer Conde del Asalto (Nou de la Rambla).

"Urbanización de la Huertas de San Bertran (anteproyecto)". J. Fontseré, 11 de setembre de 1873, IMH. Fol. Vol 15, Inicis. Fontseré va formular per a les hortes de Sant Bertran una proposta d'una gran plaça rectangular porxada, amb quatre carrers principals d'accés, coberts a la manera de les galeries Vittorio Emmanuelle de Milà. Els carrers tenien els vint metres que Cerdà havia proposat en el projecte d'Eixample.

⁸¹ La urbanització dels carrers estava previst gestionar-la a partir de la cessió per part dels propietaris de la part del carrer confrontant al solar pagant a més a més la urbanització de la meitat del carrer corresponent al seu valor i sí hi havia expropiacions, s'havien de costejar a prorrata pels propietaris de les hortes de Sant Bertran.

Plano del Ensanche de Sta Madrona

Escala de 1:1000 m²

Paral·lelament al projecte d'urbanització de les Hortes de Sant Bertran trobem un curiós plànol de la barriada de Santa Madrona, que és un projecte d'alineacions proposat per la Comissió de Propietaris datat l'any 1872 i presentat a l'Ajuntament. Planteja l'extensió de les línies existents en direcció a la muntanya, recollint alineacions antigues per afavorir també la reparcel·lació. Estableix una Ronda en el límit superior, paral·lela a l'Avinguda Marquès del Duero (Paral·lel), tal com feia Cerdà en el seu "Estudi per a la Urbanització de la muntanya", però separada el doble de distància de la projectada per Cerdà.

Les alineacions dels carrers de la part meridional coincideixen amb les actuals i segurament són còpia d'un altre plànol d'Eixample de Santa Madrona (sense autor ni data), que conté reparcel·lació ajustada a les propietats anteriors de la nova ordenació ⁸². En aquest plànol s'incorpora una parcel·lació a la menuda de les principals finques amb un mòdul de 6,0 metres de façana per una mitjana de 25 metres de fondària. Així es distingeixen els fronts dels carrers del Rosal, de Salvà, de Cabañes, de Tapiolas, de Margarit, de Blasco de Garay, de la Cruz de los Canteros, i de Rodas en sentit Paral·lel - muntanya, i d'Aníbal, de Magallanes, de Cano i de Blay en sentit llevant - ponent, estructurant una plaça quadrada de 34 x 34 metres en la cruïlla dels carrers Magallanes i Blasco de Garay, en la que s'hi preveia un brollador.

L'ample dels carrers fixat en aquest plànol d'Eixample és de 10 metres i el Paral·lel amb 50 metres és l'única referència a l'Eixample Cerdà, juntament amb el carrer Parlament.

De la superposició del plànol actual amb l'ordenació de Santa Madrona podem treure la conclusió de que la traça dels carrers s'ha mantingut fins avui, amb petits ajustos o variacions com és el trasllat en direcció a la muntanya dels carrers Blay i el tram nord el carrer Cano, així com l'eixamplament de la plaça quadrada. L'afectació més significativa la trobem en l'avinguda que recull i relliga tots els carrers traçats en direcció ascendent fins el límit de la propietat i amb absència de cap criteri que establís una bona trobada amb la muntanya. És aquesta potser la crítica principal d'un pla que va afectar a un nombre reduït de propietaris que gairebé trobaren una reparcel·lació senzilla i automàtica amb el traçat dels carrers que es proposaven amb gran coincidència amb els camins existents.

Detall del plànol de l'Eixample de Santa Madrona. Podem trobar un precedent d'aquest projecte a les parcel·lacions de la vila de Gràcia. La mida de les parcel·les s'estableix uns vint centímetres més ampla, és a dir 6,00 metres. Contràriament a la majoria de les intervencions de Gràcia la plaça quadrada que s'hi incorpora només té trenta quatre metres de costat.

Font: Plànol de la ciutat. Plànols antics.

⁸² "Plano del ensanche de Santa Madrona". Arxiu Plànol de la Ciutat. Plànols Antics. Caixa 22. Carpeta 4. Per les construccions existents es pot datar com anterior al pla d'Urbanització de les Hortes de Sant Bertran de N. Aran del 1871.

Plano del Ensanche de Sta Madrona

SUPERPOSICIÓ DEL PLÀNOL DE L'EIXAMPLE DE SANTA MADRONA AMB L'ORDENACIÓ ACTUAL (elaboració pròpia)

- Ordenació actual
- █ Coincidència de vials entre el pla de Santa Madrona i l'ordenació actual
- Divisió entre grans propietats que coincideixen en el límit de propietat actual

Plànol Cadastral del Sector de la Fransa.
Font: Plànol de la ciutat. Plànols antics.

PLANO TOPOGRÁFICO DE LA BARRIADA CONOCIDA CON EL NOMBRE DE
LA FRANSA
ZONA INMEDIATA DE LA LADERA DE MONJUSCH

Escala de 1 por 2000

• BARCELONA 10 DE MARZO DE 1885.
• EL MAESTRO DE OBRAS = SALVADOR VIGO.
ES COPIA
El Ing. Jefe de Vay C.

Al sector de la Fransa es va convocar un concurs per a la seva urbanització, segons acord municipal del 29 de novembre de 1882. Per aquest motiu s'aixecà un plànol topogràfic de la barriada, signat el dia 10 de març de 1885 pel mestre d'obres Salvador Vigo. Es tracta d'un plànol de gran qualitat, en el qual apareixen detalladament les edificacions i tanques, superposades a una precisa topografia amb corbes de nivell a cada metre, indicant cotes al peu i a la coronació dels marges. En el plànol s'hi afegeix a més a més el parcel.lari i unes illes de l'Eixample Cerdà definides per la perllongació dels carrers Floridablanca, Tarragona, Sepúlveda, pel Paral.lel, la Gran Via i pels carrers, Puigcerdà, Mèxic, i Castillejos.

Les edificacions existents s'estableixen de manera més concentrada en el límit amb la barriada de Santa Madrona, a l'entorn dels carrers del Laurel, de las Canteras de Vallhonrat, de Grasses i de N^a Sra. del Remedio, així com en el nucli a ponent del carrer Mèxic, a l'entorn dels carrers de la Salut, de la Princesa, del Nord, de la Estrella i de Sant Jacint. Corresponen aquests primers assentaments marginals de la zona menys accidentada de la muntanya de Montjuïc a transformacions de propietats majoritàriament agrícoles, que són urbanitzades a partir de l'obertura d'un sol carrer o de l'encreuament de dos, on s'hi basteixen habitatges modestos pels obrers empleats a indústries properes (Hostafrancs, Sants,...), al port o a les pedreres ⁸³.

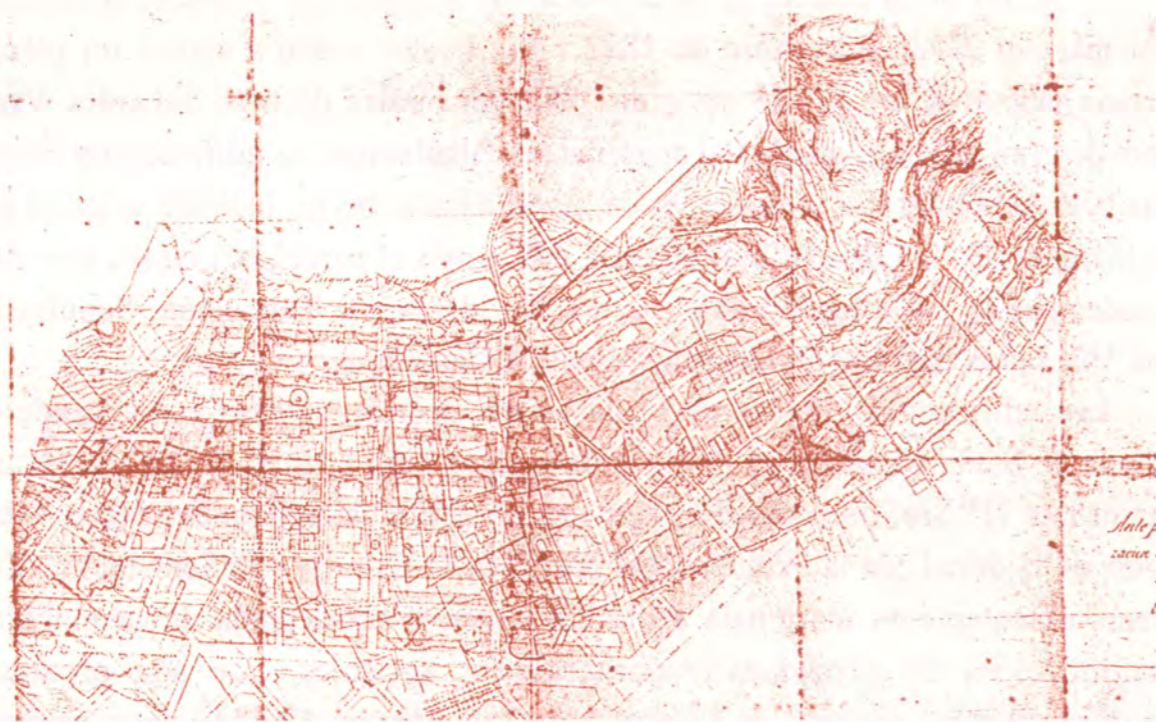
Els traçats de la urbanització posterior recullen bona part d'aquests carrers combinant-los amb els de Cerdà. Alguns han perdurat fins a l'actualitat. Així tenim per exemple els carrers de Vallhonrat, el de Grasses, els carrers Joaquim i del Olivo, amb la plaça que defineixen en el sector llevant; i a ponent, els carrers de la Princesa, de la Salut i Nord. Cal remarcar també la força del parcel.lari primitiu, que en diverses illes ha romàs fins avui.

Del concurs d'avant-projectes per a la Urbanització de la Fransa de 1882 ⁸⁴ en va sortir guanyador el treball presentat per l'arquitecte Josep Amargós ⁸⁵. El jurat del concurs però, va

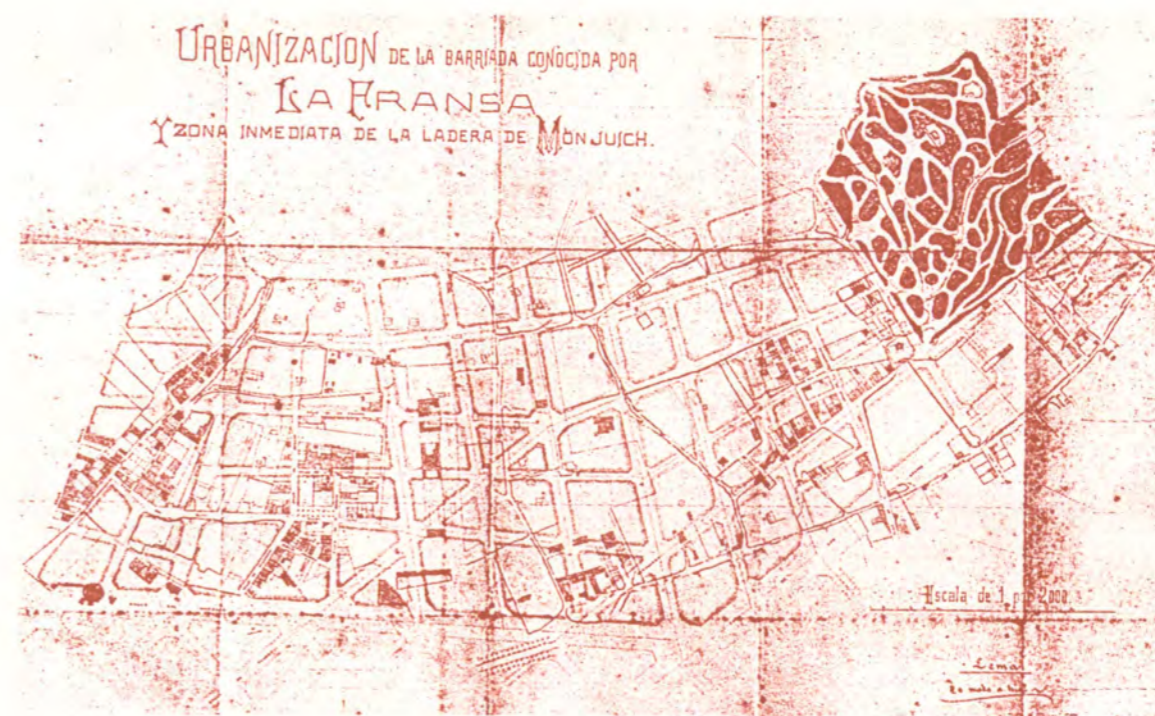
⁸³ Inicis de la Urbanística Municipal de Barcelona. Ajuntament de Barcelona.

⁸⁴ Darrera d'aquest concurs hi havia l'interès organitzat dels propietaris dels terrenys que pressionaven per la modificació del Pla d'Eixample Cerdà, que deixava tots els sòls destinats únicament a parc. Ignasi de Solà-Morales "Exposición Internacional de Barcelona 1914-1929". Arquitectura y Ciudad.

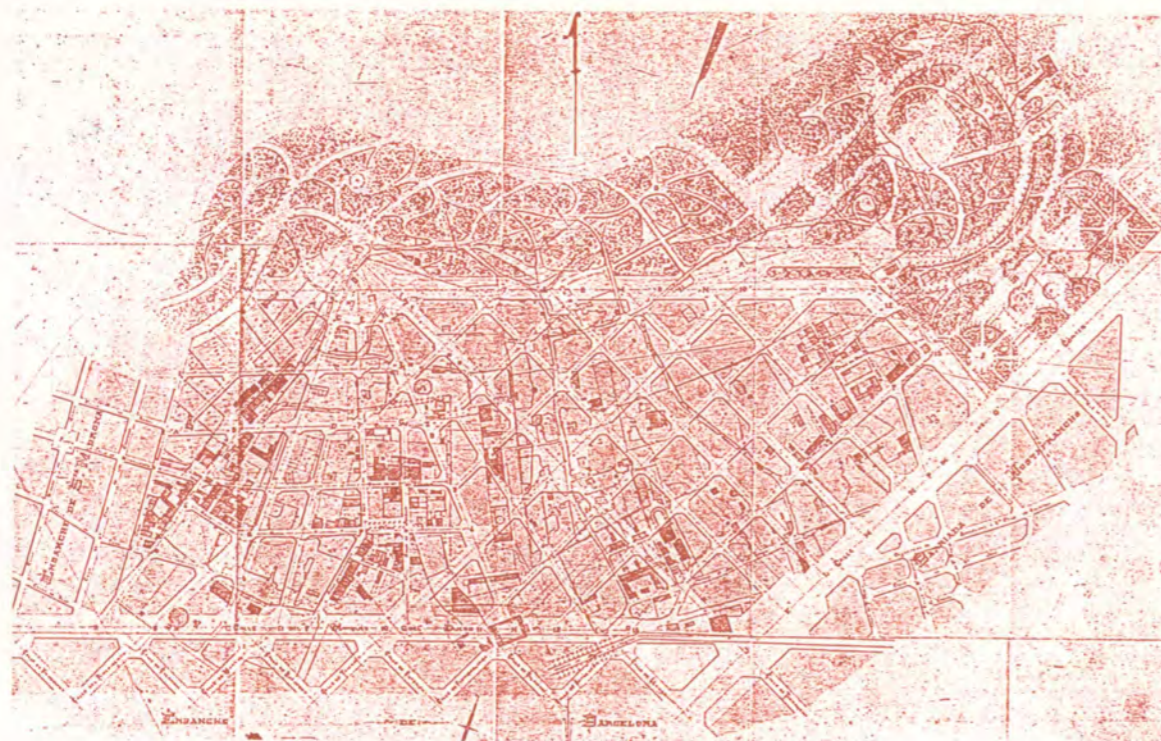
⁸⁵ Es té referència de dos projectes més, presentats al concurs, un sota el lema "Ocupate siempre en el bien de tus semejantes y trabajarás para tí" i el segon amb el lema "To make a trial". El primer arrenca de l'ortogonalitat dels carrers a partir del Paral.lel i la Gran Via, crea un sector entre les dues trames i un trident en la intersecció de la Ronda Superior paral.lela a la

"Anteproyecto de urbanización de la Fransa"
 "Lema: Ocúpate siempre en el bien de tus semejantes y trabajarás para tí".
 PC. A-34. La Fransa.

"Urbanización de la barriada conocida por la Fransa y su zona inmediata a la ladera de Montjuich".
 "Lema: To make a trial".
 PC. A-34. La Fransa.

ordenar una sèrie de rectificacions a l'avant-projecte guanyador, que Amargós va recollir posteriorment en el seu projecte d'urbanització, i que consistien en la perllongació del carrer Parlament, l'ampliació i el canvi de forma de la plaça formada a la cruïlla dels carrers Tarragona i Tamarit i l'eixamplament del carrer que uneix la Ronda (límit urbanització - zona de parc) amb la Gran Via⁸⁶.

Amargós fa una exhaustiva exposició de l'estat de fet, qualificant de deplorables les condicions d'urbanització en que es troba la Fransa, fruit del descontrol municipal dels assentaments: la zona propera al Casc Antic ha estat idònia per a bastir-hi habitatges modestos, possibilitat no contemplada a l'eixample Cerdà. Estableix una relació d'avantatges i inconvenients de les diferents possibilitats que per lògica poden dur a terme la urbanització del sector, valorant les solucions de traçat de cadascuna d'elles: prescindir de les alineacions existents, acceptar-les totes, prescindir o admetre les alineacions segons una "ecléctica contemporització".

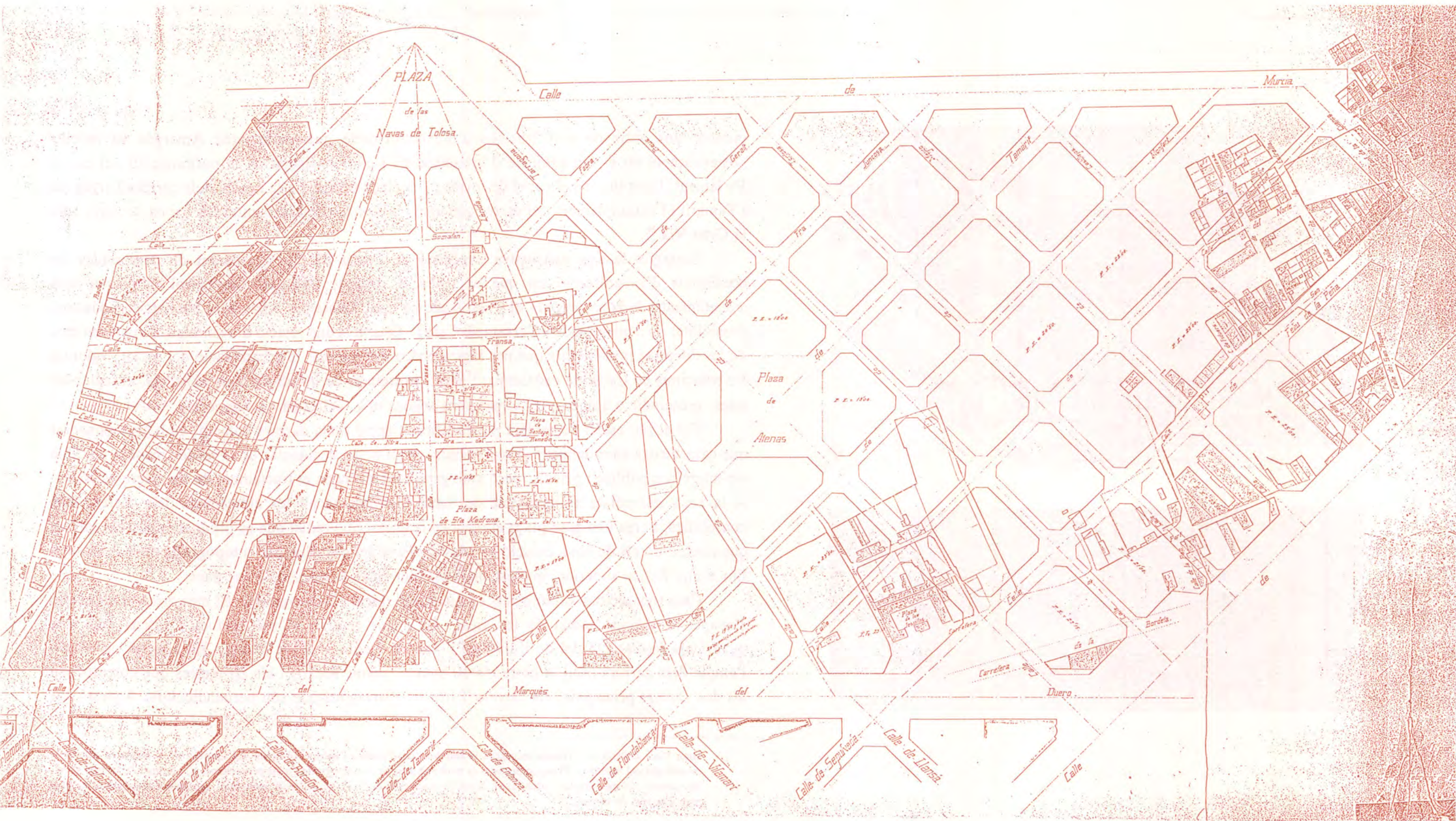
Tot el seu escrit l'estableix per justificar l'opció de la darrera solució, amb el to ponderat que caracteritza habitualment el seu discurs. Així podia acontentar de la millor manera possible els interessos públics i privats, però amb gran coherència en el tractament de les diferents zones. A la zona immediata a l'eixample de Santa Madrona recull les alineacions dels carrers més consolidats, i crea una gran plaça elíptica en la intersecció radial que es produeix entre els carrers que conserva i els de nova creació que des del Paral.lel s'enfilen per la topografia de la muntanya fins a una Ronda superior, que estableix el límit entre la residència i el parc.

Crea tres sectors diferenciats en funció del traçat i la topografia. El més oriental, és el que s'adapta al sistema radial de les vies. El sector central, el més planer l'ordena amb una quadrícula (costat 2/3 del de l'illa de l'Eixample Cerdà = 75 x 75 m). En aquesta ordenació l'ample dels carrers oscil·la entre els 10 metres (carrer Ricart) i els 20 metres que corresponen als dos carrers principals, els carrers Tamarit i Tarragona que són perpendiculars. Aquests dos

Gran Via i al Paral.lel. Només incorpora la barriada consolidada a l'entorn del carrer del Laurel i no té massa en compte la morfologia del territori. El segon projecte és molt més adaptat a la topografia i a les preexistències, i defineix illes més grans. Els carrers són més amples, establint un intent de continuïtat de l'Eixample Cerdà, introduint xamfrans i incorporant un gran parc a la part de ponent.

"Proyecto de urbanización de la Fransa y terrenos inmediatos de la montaña de Montjuich".
Josep Amargós, 31 de maig de 1890.
PC. A-34. La Fransa.

⁸⁶ Amargós presentà un projecte bastant complet, amb una memòria manuscrita, un plànol general a escala 1/2.000, plànols parcials de les modificacions introduïdes a escala 1/2.000, 31 plànols parcials dels respectius carrers a escala 1/300, 32 perfils (X = 1/500, Y = 1/50) i models de les seccions transversals a escala 1/100.

últims en la seva intersecció defineixen una plaça quadrada de 90 x 90 metres (la plaça Atenas). L'avant-projecte incorpora la fondària edificable que varia segons les illes.

Finalment a la part més accidentada, la corresponent a la zona de ponent, Amargós hi projecta un gran parc que arriba a la Gran Via i estableix així la porta principal d'accés a la muntanya, "no tan solo necesaria a la barriada que acabamos de proyectar, sino que conviene a Barcelona y a su ensanche..."⁸⁷. El parc que projecta a ponent, el divideix en tres parts: la més immediata a la Gran Via, estarà destinada a plantacions de flors, hivernacles, brolladors..., la intermèdia estarà ocupada per vies i camins d'accés a la part oriental i la superior, junt a la via de Ronda, amb parterres entre els diferents corriols.

Per a la consecució de la proposta, Amargós va procedir a una anàlisi permenoritzada del lloc, i a la justificació de totes les determinacions projectuals emprades tant pel que fa als temes generals del model com a la precisió tècnica del traçat i l'elecció dels materials. Així segons ell va tenir en compte els criteris de la comoditat i la facilitat de tràfic, la proporcionalitat entre vies i illes (reconeixent com a mida idònia la de Cerdà), la higiene i l'economia.

Amargós havia elaborat una altra alternativa de traçat fent perllongar el carrer Floridablanca a l'altre costat del Paral·lel i creant una plaça hexagonal porxada, aproximadament en el mateix lloc que la de la proposta que va guanyar el concurs.

A diferència dels eixamples anteriorment analitzats per a les hortes de Sant Bertran i Santa Madrona, Amargós estableix gairebé per primera vegada en el seu projecte per a la Fransa, un important accés a la muntanya i un dibuix de parc a Montjuïc, que tal com diu, ha d'ésser també per a la ciutat.

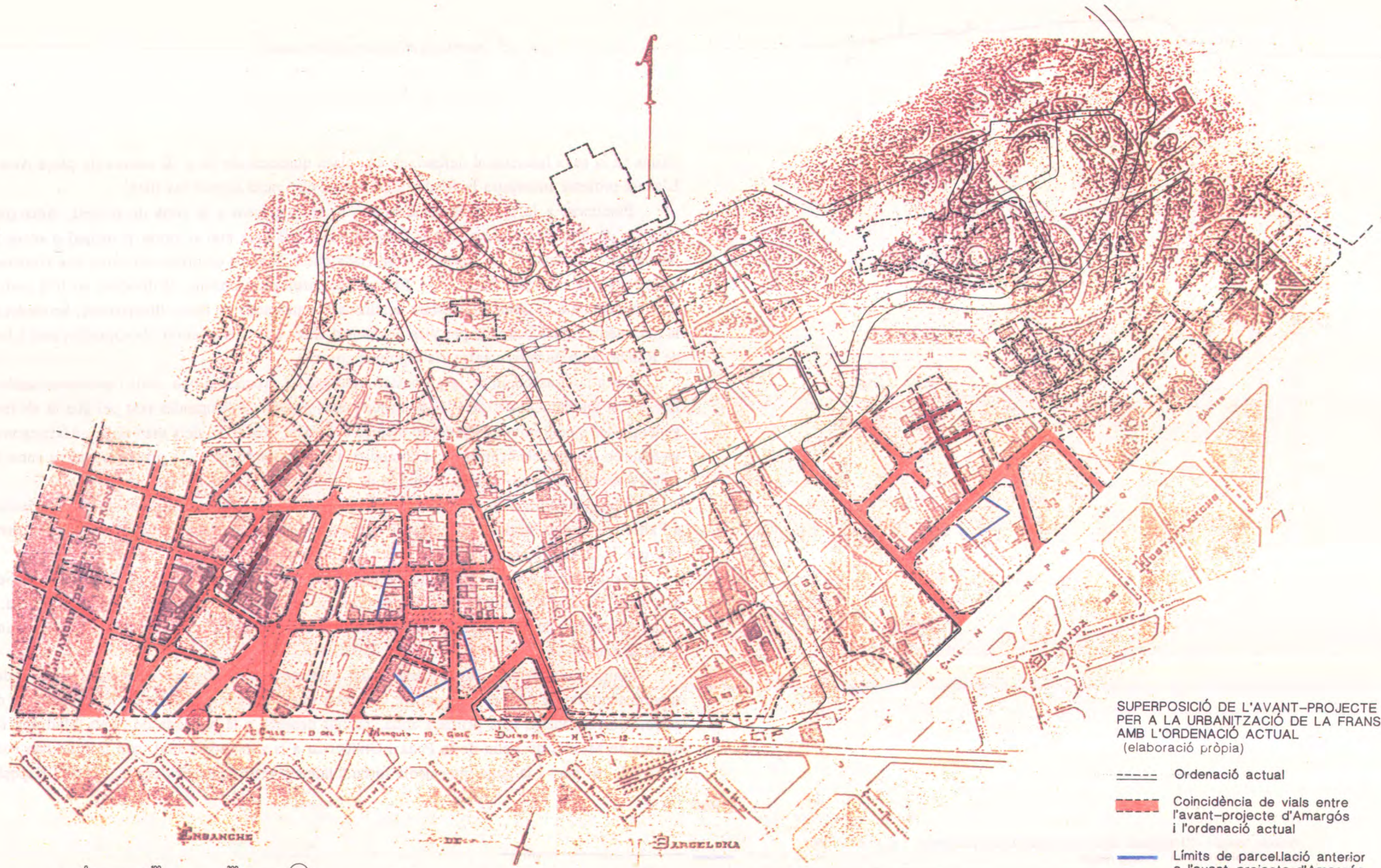
Malgrat els atributs de l'ordenació del projecte d'Amargós per la Fransa, a partir de la superposició amb l'estat actual, podem concretar que només la pluralitat de les alineacions dels carrers corresponents a la primera zona, la més propera a la barriada de Santa Madrona i als carrers de Mèxic, de Feliu de la Peña i Gimbernat a la zona occidental, són les que han romàs fins avui. El parc i la zona intermèdia foren totalment modificats en l'ordenació de l'Exposició

Projecte Amargós d'Urbanització de la Fransa, amb exclusió dels jardins. 5 de febrer de 1907.

Arxiu Plànol de la ciutat. Plànols Antics.

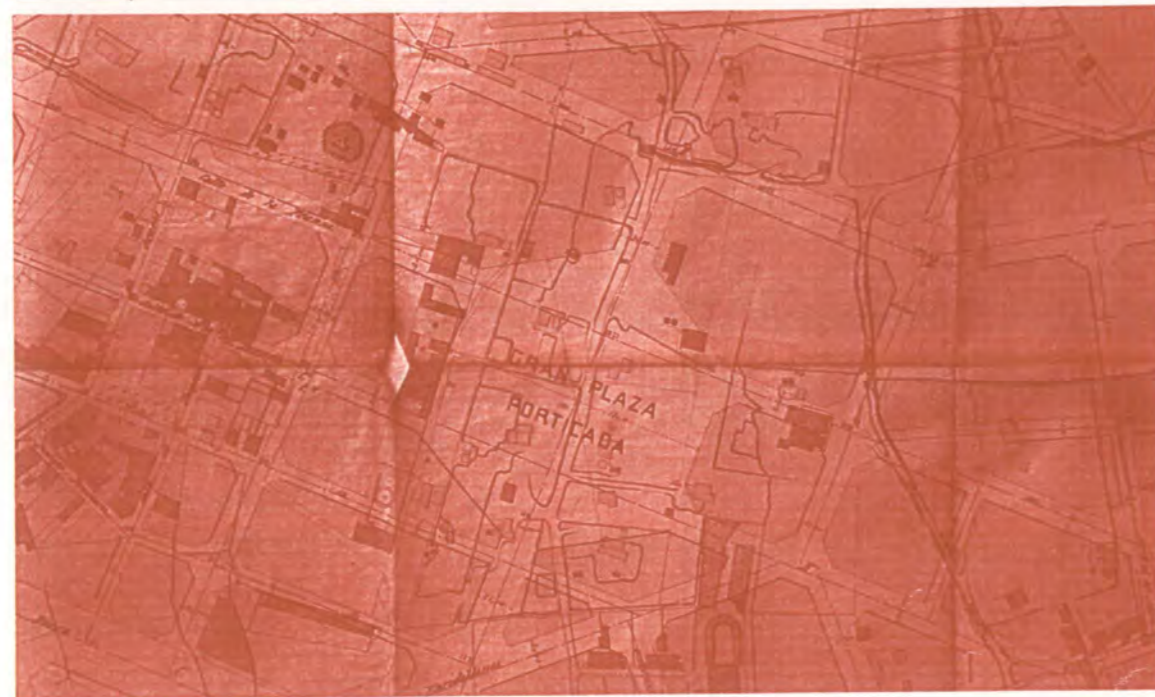
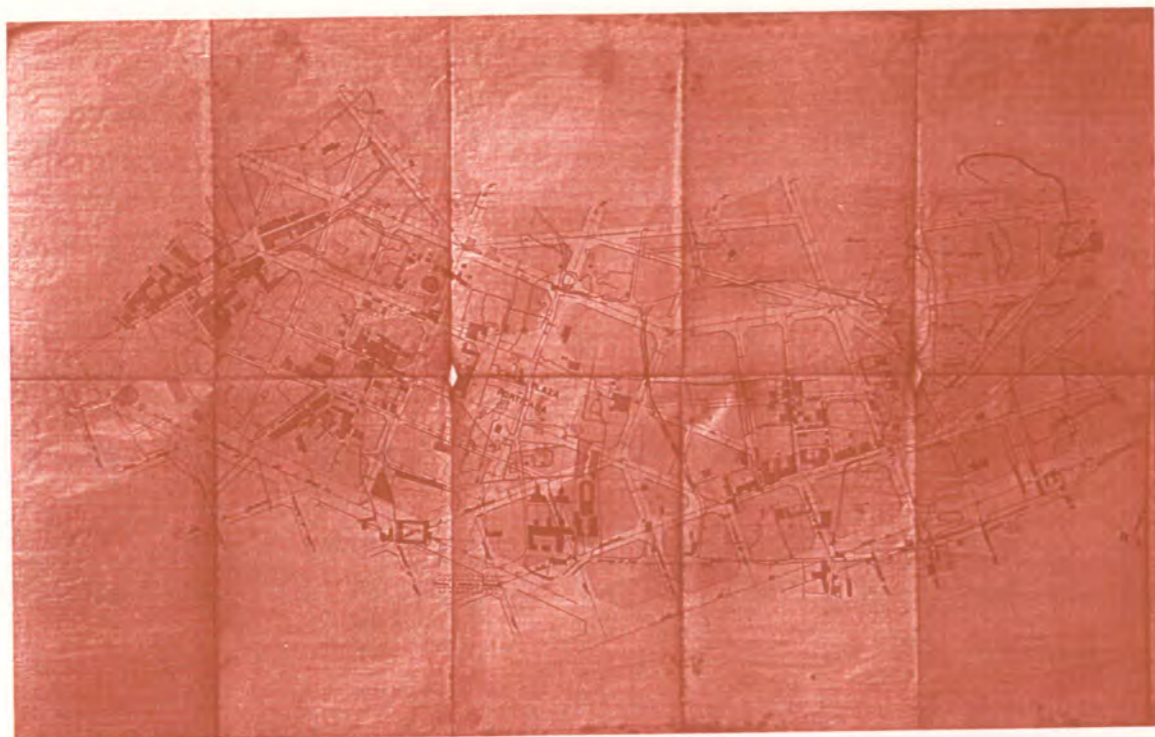
Vegi's l'habilitat per encaixar trames diferents: els assentaments existents i la nova ordenació plantejada amb tres illes per cada dues de l'Eixample Cerdà, seguint les seves directrius.

⁸⁷ De la memòria justificativa del document del "Proyecto de urbanización de la Fransa y terrenos inmediatos de la Montaña de Montjuich". Josep Amargós. P.C. A 34 La Fransa.

SUPERPOSICIÓ DE L'AVANT-PROJECTE PER A LA URBANITZACIÓ DE LA FRANSA AMB L'ORDENACIÓ ACTUAL (elaboració pròpia)

- Ordenació actual
- Coincidència de vials entre l'avant-projecte d'Amargós i l'ordenació actual
- Límits de parcel·lació anterior a l'avant-projecte d'Amargós i que romanen avui
- Carrer actual que ha aprofitat un camí antic i que no figura com a carrer en el dibuix d'Amargós

"Anteproyecto de Urbanización de la barriada conocida por la Fransa y terrenos inmediatos de la montaña de Montjuich". Lema "Un dato más". 21/2/1887.

Font: Arxiu Administratiu.

És una variant de l'ordenació de la Fransa, continuant el carrer Floridablanca i creant una gran plaça hexagonal porxada. La proposta continua les illes de l'Eixample emmarcades entre els carrers de Sepúlveda i Floridablanca fins a les ordenacions preexistents.

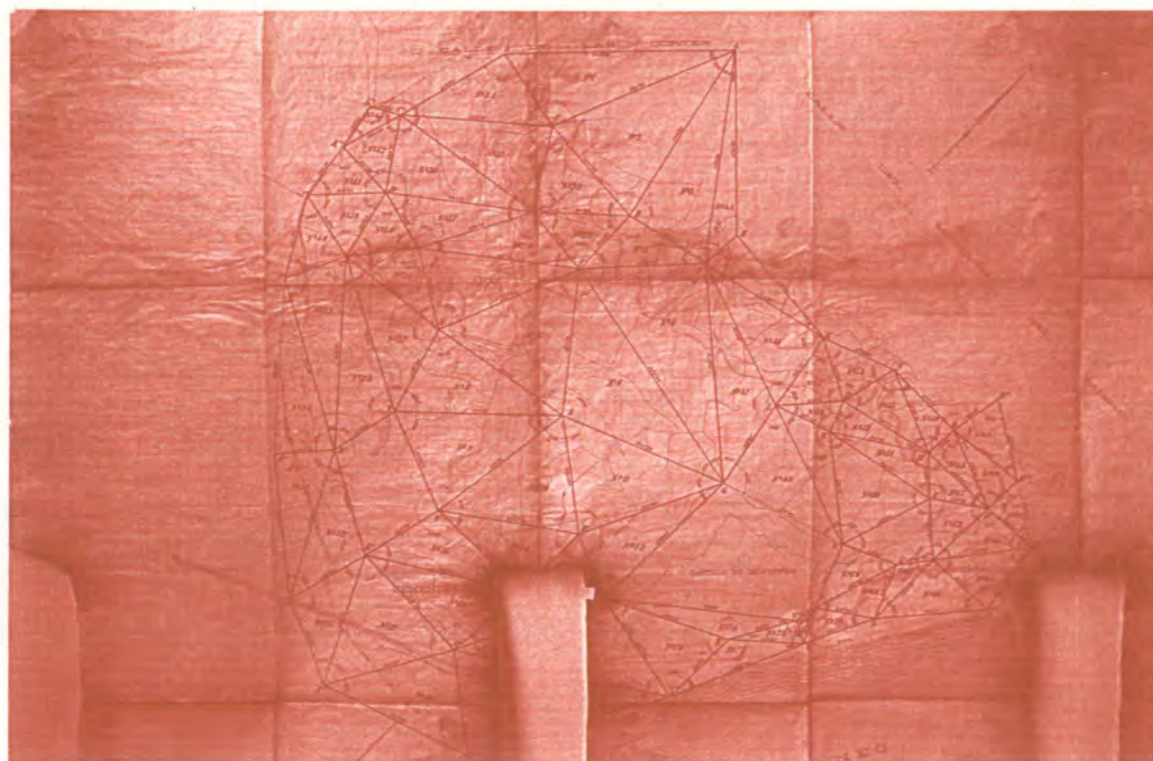
Universal ⁸⁸, que el propi Amargós mentrestant havia també redefinit en el seu projecte de "Urbanización Rural de la Montaña de Montjuich".

S'ha vist que el Projecte d'Eixample Cerdà de 1859 definia la muntanya de Montjuïc com a parc urbà, establint el Paral.lel com un eix bàsic de límit del creixement en direcció a migdia i tallant la quadrícula d'illes de cases en diagonal. Però les previsions de desenvolupament urbanístic de Cerdà no s'acomplien amb la regularitat plantejada en el seu projecte. La ciutat històrica va provocar un fort creixement de l'Eixample pel costat de la Ronda de Sant Antoni i es va omplir ràpidament aquell sector, i portà a una inducció immediata de la urbanització a l'altre costat del Paral.lel. Els propietaris del sòl havien intervingut decisivament en la urbanització dels sectors residencials de la falda oriental i nord de la muntanya, pressionant primer per la modificació del Pla d'Eixample, que com s'ha dit deixava tot l'àmbit com a parc, excepció feta de les cinc illes que definien una plaça en la cruïlla de la Gran Via i la carretera de Sants. S'ha vist, com amb un especial interès, els propietaris havien influenciat en la confecció de les propostes d'urbanització de les hortes de Sant Bertran i de Santa Madrona, i havien sigut el motor del Concurs per la urbanització del barri de la Fransa, que va guanyar J. Amargós.

La tensió entre l'ombra del castell i la voluntat urbanitzadora dels propietaris del sòl havia estat el comú denominador d'aquells anys. S'estableix una disputa entre la voluntat d'ocupació de la muntanya i la resistència del poder militar a que s'ocupi. Ja s'ha vist com els propis militars, davant de l'evident necessitat d'eixamplar la ciutat històrica, s'anticipen amb una proposta d'Eixample, mantenint però la futura ciutat perimetrada per una gran muralla entre la ciutat vella i el castell de Montjuïc. La resistència habitual dels Ministeris de Guerra i de Marina a despendres dels seus drets, va motivar que l'acció dels propietaris no obtingués sempre els resultats per ells desitjats, tot i que l'Ajuntament i les entitats econòmiques de Barcelona els emparessin ⁸⁹. El resultat que es produeix en el moment en que s'allibera un sector i es permet la urbanització de la muntanya suposarà un pas enrera en la relació de la muntanya amb la ciutat, ja que l'obsessió de parcel·lar, vendre i edificar dels propietaris del sòl porta a un planejament

⁸⁸ El projecte de l'Exposició Universal Secció Espanyola de Puig i Cadafalch situa l'accés principal a la muntanya de Montjuïc en l'actual plaça d'Espanya, amb una gran avinguda de penetració.

⁸⁹ Memòries de Francesc Cambó.

de qualitat qüestionable, pensat exclusivament per a l'aprofitament edificable, enfront a altres propostes com la de l'Eixample de Cerdà que plantegen un model més propi.

L'Associació General de Propietaris de la Muntanya que havia procurat la transformació dels terrenys en solars per edificis d'habitatges en la urbanització fragmentària de les Hortes de Sant Bertran, Santa Madrona i de la Fransa, aposta per una nova perspectiva quan es proposa un planejament més ambiciós que pugui transformar el caràcter de la muntanya en relació a la ciutat, atorgant-li una significació i centralitat que potencii l'augment del seu valor, abarcant l'ordenació de la muntanya en un tractament general i estructurat.

Els propietaris de les finques grans són els que hi tenen més interès en aquesta decisió d'ordenació globalitzadora en una perspectiva d'obtenir majors plusvàlues. A l'anterior convicció s'arriba, a partir de les tesis dels nous financers i industrials de Barcelona, davant els propietaris del sòl, demostrant que per ells els negocis urbans havien de revestir en tot cas característiques molt diferents de la immediata compravenda dels solars i cases.

Són aquests nous agents els que representen el, diem-li, interès més modern, davant els interessos dels especuladors del sòl, per entendre el valor de la muntanya com part de la ciutat i concedir-li una funció d'esbarjo i higienització que es concretava en la condició de parc, podent-se associar aquest destí amb una plusvàlua dels solars restants ⁹⁰.

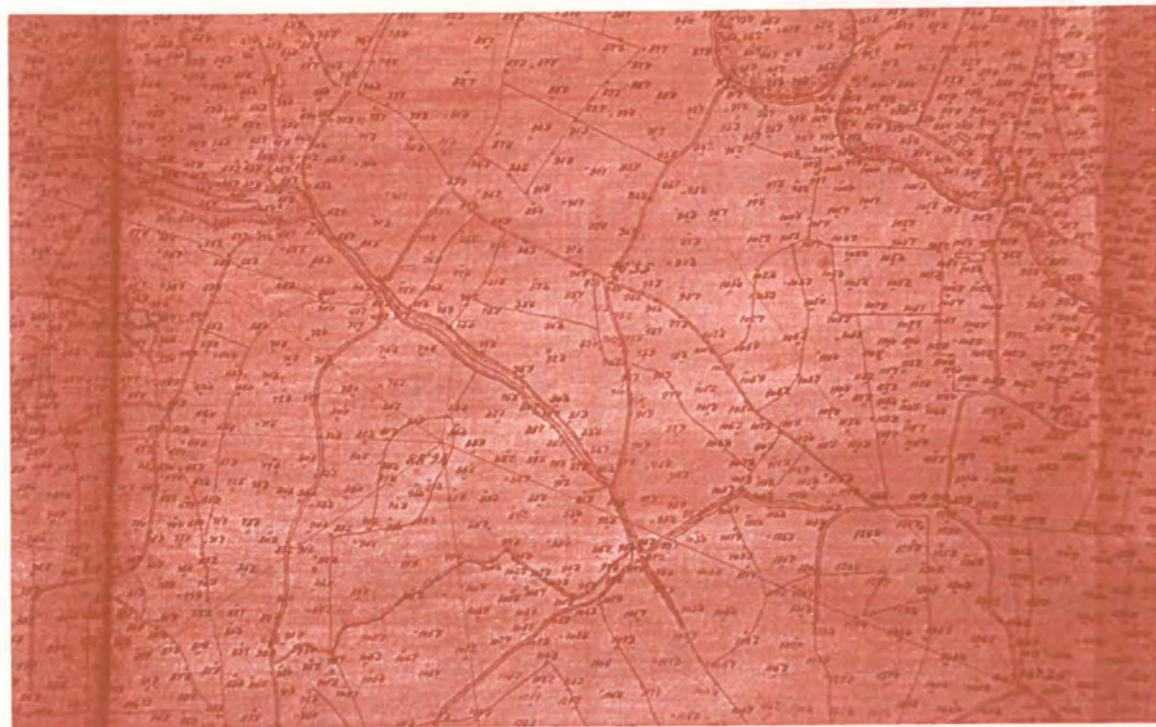
Es va plantejar un concurs d'Avant-projectes per la Urbanització Rural de la Muntanya de Montjuïc, abarcant l'ordenació de la totalitat de l'àmbit. És la segona vegada que es planteja un estudi global d'urbanització de la muntanya ⁹¹. En aquesta ocasió les preexistències i l'experiència urbanitzadora de les faldes de llevant i nord condicionaren en bona part els possibles esquemes de la nova ordenació.

Josep Amargós havia guanyat el concurs d'urbanització de la Fransa i havia inclòs en el projecte una secció tercera que no es va aprovar, ⁹² en la que hi preveia parcs, jardins i passeigs que s'enfilaven per la falda nord-ponent de la muntanya des de la Gran Via. A partir d'un

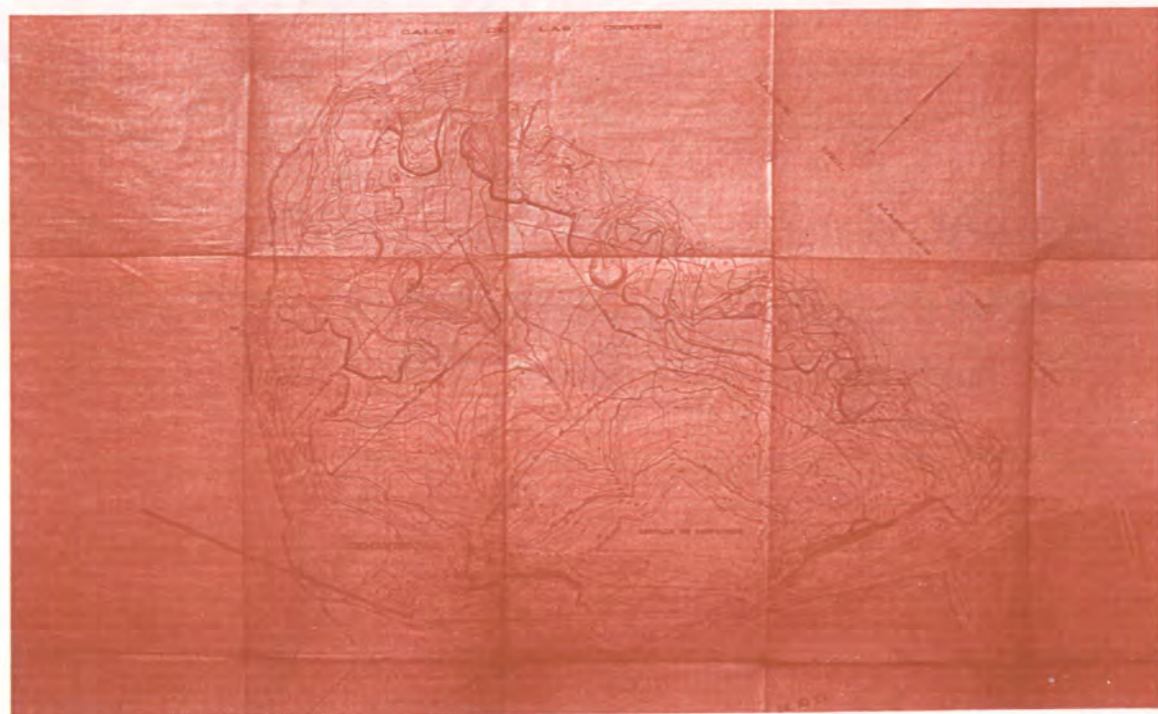
⁹⁰ Tal com descriu Ignasi de Solà-Morales en la publicació sobre "La Exposición Internacional de Barcelona 1914-1929".

⁹¹ El primer l'havia desenvolupat Cerdà.

⁹² Acord de l'Ajuntament. "Negociado del Ensanche n° 242". 25 de febrer de 1891.

Detall del plànol topogràfic amb la superposició dels punts alimètrics i la triangulació. J. Amargós.

Plànol topogràfic elaborat per J. Amargós, que conté els límits de la 1^a i 2ª zona polèmica i el límit de les pedreres.

informe de l'any 1891 del Cap de Vialitat i Conduccions de l'Ajuntament de Barcelona, Sr. Iranzo, sobre la possibilitat de la urbanització rural de Montjuïc, es va realitzar l'encàrrec dels passeigs a Josep Amargós.

Per dur-lo a terme, aquest realitzà un aixecament topogràfic de la muntanya amb molts punts alimètrics i una bona triangulació, que acabava a l'entorn del castell, en un pentàgon irregular, per evitar així els treballs topogràfics dins del mateix.

El 25 de febrer de 1891, l'Ajuntament en un escrit signat per l'Alcalde Juan Coll i Pujol, va comunicar a Josep Amargós les esmenes i l'aprovació del projecte d'Urbanització de la Fransa, al mateix temps que se li notificava l'encàrrec de la modificació de la continuació del passeig W, de la Secció 3^a i el projecte del passeig superior situat aproximadament a uns 80 m d'altura sobre el nivell del mar. Aquest passeig, límit superior de la Urbanització Rural havia de circundar tota l'extensió possible de la muntanya.

A la vista de la topografia i les característiques geomorfològiques, Amargós argumentà en un escrit posterior la inviabilitat de situar a 80 m d'altura el passeig superior, ateses les dificultats insuperables com eren la situació del Cementiri del Sudoest i les grans pedreres de Casa Antunez i del port. L'accidentat perfil transversal de les esmentades pedreres encaririen molt l'execució de l'obra. El propi Amargós aconsellava en el mateix escrit l'altura mitjana del Passeig Superior a la cota 119 m sobre el nivell del mar.

Iranzo, Enginyer en Cap de Vialitat i Conduccions de l'Ajuntament, en reconèixer la importància dels treballs topogràfics i de la proposta de Josep Amargós, va instar a l'Ajuntament perquè se li encarregués un avant-projecte conjunt de passeigs i urbanització rural de tota la muntanya, per a exposar-lo al "Ramo de Guerra", i així poder redactar el projecte definitiu. Per acord municipal de 17 d'agost de 1892, l'alcalde Domingo Martí Gobau, li comunicà l'encàrrec de l'avant projecte, que havia de contenir "... una memoria descriptiva, un plano general de conjunto, planos parciales en mayor escala que el anterior y perfiles longitudinales de los principales paseos y caminos, a fin de que se pueda, exponiéndolos al público y oyendo las reclamaciones del ramo de Guerra y demás interesados, tenerlos en cuenta al desarrollar el proyecto definitivo facilitando su aprobación".

Amargós va presentar un avant-projecte de gran interès, raonat amb una memòria manuscrita, i amb uns plànols d'ordenació de la muntanya molt elaborats.

L'interès del propi avant-projecte Amargós junt amb l'interès comú de l'Ajuntament i els propietaris i la reserva del "Ramo de Guerra", mereix una especial atenció per tractar-se de la

CALLE DE LAS CORTES

"ANTEPROYECTO DE PASEOS Y URBANIZACIÓN RURAL DE LA MONTAÑA DE MONTJUICH"

J. Amargós 1894

0 100 200 N

MEDITERRANEO

primera proposta ferma d'ordenació global de la muntanya. La seva lectura ens permet esbrinar quines foren les principals idees compositives que es varen plantejar, i la seva relació amb la ciutat de Barcelona.

Amargós, en el marc de principis de "moralidad i belleza" hi defineix els objectius de l'avant-projecte en "*el deseo de sanear socialmente las faldas de la montaña*", en crear una bona accessibilitat i en facilitar panoràmiques de la ciutat, adduint que la situació i condicions d'altura, aïllament i proximitat a la ciutat, la contigüitat al mar i les panoràmiques que es gaudeixen des de la muntanya, atorguen a la ciutat avantatges superiors en tots conceptes a la generalitat de les poblacions situades en les costes de la Mediterrània.

Amargós posa de relleu la necessitat d'elaborar els plànols detallats de la muntanya com a elements bàsics per a la confecció del projecte. Per aquest motiu estableix una xarxa o canemàs de triangles, sistema entre geodèsic i topogràfic únic, que en aquesta ocasió podia garantir l'exactitud de l'estudi.

"Los métodos generalmente empleados en el levantamiento de planos son insuficientes cuando se trata de terrenos de gran extensión; los errores originados por la natural imperfección de los instrumentos se acumulan de tal modo que al final no se tendría la representación gráfica de los terrenos que nos habíamos propuesto levantar" ⁹³.

Amargós fa una exposició completa de l'estat de fet, descrivint els límits, la forma i dimensions, les fondalades o torrenteres, les vies, els camins i sendes, diferenciant les principals, com la carretera del castell, dels secundaris que portaven generalment a les pedreres, fent un especial esforç en la descripció de les vies que limiten o "*...circunvalan la misma en su parte baja, es decir, de la carretera de Casa Antunez, llamada hoy del Cementerio, del camino de Port, de la calle de las Cortes y del Marqués del Duero*".

També descriu de les pedreres, l'estat en que es troben i la importància que han tingut. Continua amb una descripció de les barriades i edificacions, explicant els diferents assentaments i la seva situació, adduint els principals problemes que tenen. Comenta el cementiri per acabar parlant del castell i diferents edificis del "Ramo de Guerra" i les zones polèmiques.

Pel que fa al castell, Amargós explica el seu emplaçament al cim de la muntanya i afegeix "*... el cual no podemos describir detalladamente porque no tenemos datos suficientes, pues las ordenanzas militares prohíben la adquisición de los mismos*". Recordava la regulació que el "Ramo de Guerra"

L'Avantprojecte d'Urbanització Rural de la Muntanya de Montjuïc és de gran transcendència per ésser la primera vegada que s'estableix una ordenació global de la muntanya en un document instat per l'Ajuntament de la ciutat, que enfronta els interessos públics, els privats i l'ombra del castell. "Anteproyecto de Paseos y Urbanización Rural de la montaña de Montjuich". (Plano general). J. Amargós 1894.

⁹³ Memòria manuscrita del "Anteproyecto de Paseos y Urbanización Rural de la Montaña de Monjuich". Març de 1894. Vegi's ampliació de la descripció al final del present capítol. Annex 1.

Detall del Sector Nord del Cementiri i de la barriada del Port.
 Amargós proposava una important part arbrada tapant el cementiri de les perspectives des del parc.
 L'adequació topogràfica era una de les principals virtuts del traçat, mai depassant el 5% de pendent.
 Avantprojecte de Passeigs i Urbanització Rural de la Muntanya de Montjuïc. J. Amargós
 Font: Arxiu Administratiu.

estableix en les diferents zones polèmiques ⁹⁴ i esmenta la intenció que hi havia de bastir varies fortificacions a la part baixa de la falda de llevant i la construcció de casernes en alguna plataforma de la falda nord.

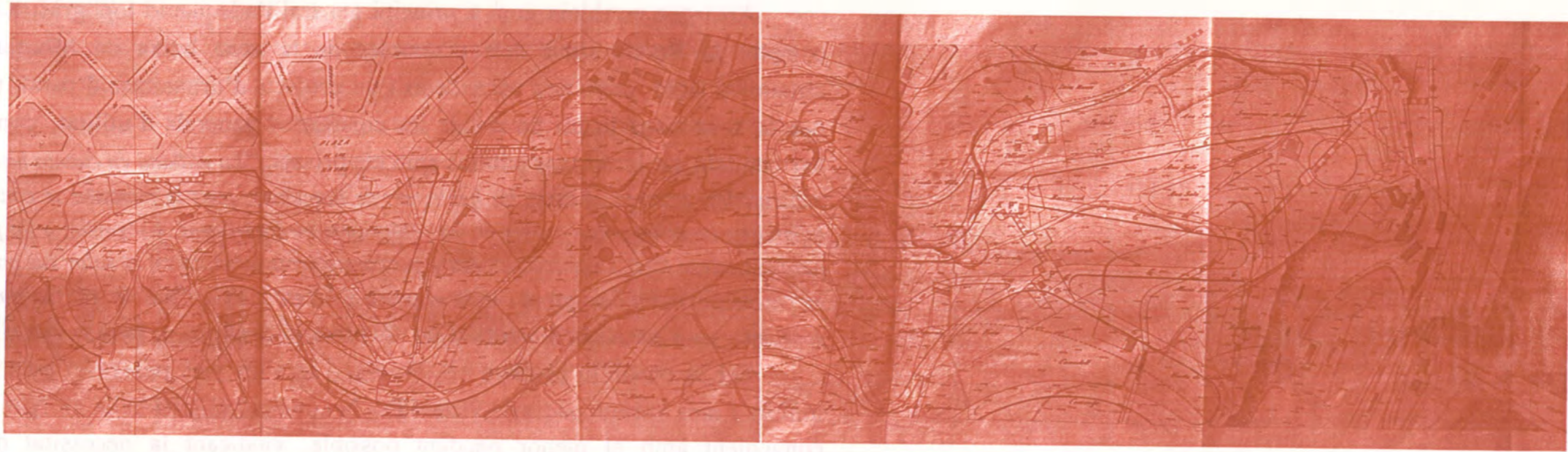
Amargós estableix com a principi general l'adequació topogràfica que hauran de tenir en compte: la Ronda límit dels eixamples de la zona baixa de Montjuïc, un passeig alt de circumval·lació, unes vies ascendents i un projecte d'urbanització rural, tot adduint la necessitat que la seva traça haurà de reunir les condicions generals d'utilitat, comoditat i economia que harmonitzin els interessos públics amb els privats. *"La utilidad en cuanto ha de proporcionar beneficios indiscutibles; primero, á todos los habitantes de Barcelona, pues la montaña se convertirá en sitio de recreo y esparcimiento como pocos existen en las poblaciones mediterráneas; y segundo, a los propietarios de los terrenos porque tendran fáciles comunicaciones y por consiguiente aumentaran el valor sus propiedades. La comodidad, en cuanto facilitará desahogadamente el paseo y acceso a toda clase de tránsito con la debida seguridad y la economía, para que dadas y obtenidas las dos primeras condiciones, su coste sea el menor posible"*.

Per la condició primera era necessari que les vies passessin pels terrenys que tinguessin millors i més variats punts de vista. Per la condició segona calia atorgar a les vies una amplitud convenient amb el menor pendent possible, vindicant la necessitat que les vies principals tinguessin una secció transversal dividida en un passeig lateral pels vianants, un carril de circulació rodada i una voravia. Per a la condició tercera o la de l'economia calia que la disposició del viari establís poc moviment de terres, aprofitant en general les rasants naturals del terreny en els eixos perquè resultés una secció transversal a mig vessant.

Els anteriors principis generals que Amargós anava disposant per al desenvolupament de l'Avant-projecte va creure convenient completar-los amb: la instal·lació d'un bosc o parc a l'entorn de les parets del cementiri amb l'objectiu d'ocultar-lo tant com fos possible de les visuals, l'eixample del parc aprovat, un projecte d'urbanització de la barriada del Port, la disposició de vies secundàries en els vessants de migdia i de ponent; l'establiment de dipòsits d'aigua, coberts, graderius i demés accessos, a justificar llur emplaçament, i la imposició de certes limitacions a les construccions particulars.

Josep Amargós estableix una jerarquia viària en tot el projecte composant-se el seu traçat

⁹⁴ "En la primera que son los terrenos más inmediatos a los glasis, los propietarios no pueden levantar ninguna clase de edificación, y en la segunda, que son los terrenos situados en la parte más baja pueden levantar edificios de cierta altura y paredes mediante algunas restricciones impuestas por dicho Ramo de Guerra y siempre con el correspondiente permiso del mismo".

Detall del plànol. Sector alt del Poble Sec.

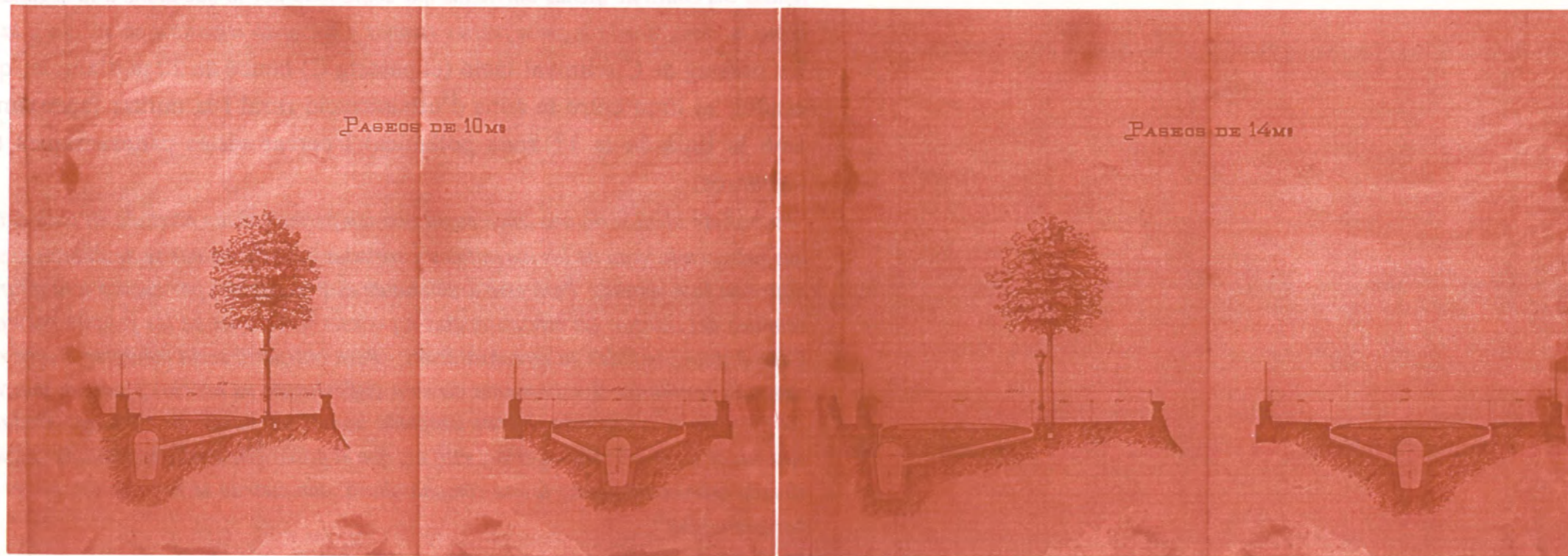
Des de la barriada de les Hortes de Sant Bertran, Amargós projectà el passeig "G", amb un pendent màxim del 5%, substituït de l'empinada carretera del castell. Dissortadament aquest passeig no s'aprovà.

de:

- Un passeig de Ronda (el passeig A) de 20 m d'ample, que coincideix amb el passeig superior de les Hortes de Sant Bertran, Santa Madrona i la Fransa i estableix "*como para limitar las calles de dichas barriadas que sobre todo por lo que atañe a la segunda se irian prolongando hasta la cima, dando lugar a fuertes rampas y haciendo imposible su acceso a la circulación rodada*".
- Un passeig de Circumval.lació (el passeig C) també de 20 m d'ample, que té com a finalitat establir el límit entre la zona d'urbanització rural i la militar (aproximadament coincideix amb la línia de la 1ª zona polèmica) i cercar vistes panoràmiques tant marítimes com terrestres.

"Su trazado ideal seria una línea mixta cerrada perfectamente nivelada en todo el trayecto, sin obstáculos que privasen la vista de los magníficos y variados panoramas que se descubren desde cierta y conveniente altura de la montaña. Pero este desideratum es irrealizable, por cuanto a la altura aproximada para las ventajas del tránsito las circunstancias especiales y escarpes de las gigantescas canteras del Puerto y de Casa Antunez impiden la circumvalación. Para obtenerla seria menester elevar el paseo a gran altura, entonces resultaria excesivamente elevado (dificultando su acceso) y por tal motivo inconveniente. En atención a lo expuesto, hemos adoptado un trazado mixto que contenga en parte las dos condiciones apuntadas en el párrafo anterior, esto es, que el paseo circunvale la montaña y que en lo posible se halle situado promediadamente a una cómoda altura, aun cuando se haya de establecer fuera de una completa horizontalidad".

- Un passeig intermedi, el que després modificat serà el passeig central de l'Exposició del 1929 (el passeig K). Amb suau pendent mitjà i amb 16 m d'ample, està situat a uns 82 m sobre el nivell del mar de mitjana i en una posició intermèdia entre els passeigs de circumval.lació i el de Ronda.
- Els passeigs ascendents B, D, E i F, de 20 i 14 m d'ample, des dels eixamples de la part baixa, del parc, de la Gran Via, de la barriada del Port i, fins i tot, des del Morrot. La carretera del castell que tenia trams amb un pendent superior al 15%, la proposa modificar mitjançant el projecte del Passeig G, que establint una ziga-zaga permet un traçat amb un pendent màxim del 5% "*La disposición de la carretera es a nuestro juicio, el trazado ascendente de mejor efecto. Todas las curvas del Este serán magníficos miradores al mar y costa de levante. Es el trayecto más corto para ascender al paseo de circumvalación y las curvas del Oeste y las secciones rectas ofrecen la mayor variedad de puntos de vista*".

Amargós va incorporar en l'Avantprojecte de Passeigs i Urbanització Rural totes les seccions transversals amb indicació dels serveis, arbrat i materials.

- El passeig D de 20 m d'ample, que en part l'absorbirà el futur passeig central de l'exposició, la via K projectada pel propi Amargós més tard, passant pel coll que roman entre les pedreres Fuxarda i Safon.
- Els camins secundaris ascendents H, I i J. Amb una amplària de 5 m i pendent que no supera el 6%, connectaven el Morrot i Can Tunis amb el passeig alt.
- Els passeigs secundaris L, M, N i O de 14 i 10 m d'ample que varen sortir de les expectatives de traçat a partir de l'establiment del passeig K per acompletar la connexió viària.
- La creació d'unes places P, P' i P" definides per punts amb bona panoràmica o per els enllaços de passeigs.

Cal remarcar que els límits acceptats pel que fa al pendent dels vials que es va prefixar Amargós estaven compresos entre el 5‰ i 5%, fixant-ne l'inferior per a garantir el desguàs en els camins, adduint la millor idoneïtat del pla horitzontal en les vies destinades a l'esbarjo.

Amargós fa una exposició entre els diferents materials per a la pavimentació de les vies analitzant els avantatges i inconvenients dels sistemes anomenats Macadam, Empedrat, Asfaltat i Entarugat, i després justifica la solució que ell aconsella en el projecte, la del Macadam, perquè no és tant relliscós com els empedrats i entarugats. Pel que fa a les voravies també estableix una exposició de diferents materials, recomanant que sigui quina sigui la solució emprada, en una mateixa voravia, sempre s'utilitzi la mateixa classe de material. Finalment estableix les canalitzacions dels serveis de clavegueram, d'aigua, gas i electricitat que hauran de contenir les noves vies.

Pel que fa a la urbanització rural i l'edificació, pondera els atributs de l'ordenació estructurada per vies amb un traçat racional reclamant un destí més alt i important que el del lucre particular.

Resumidament per tal d'atendre a tots els interessos es consideren les següents condicions:

- Que l'Ajuntament pagui la urbanització per seccions successives.
- Que els propietaris cedeixin els terrenys dels vials mitjançant compensacions prèvies entre sí dels particulars o en altra forma que es cregui més pràctica i senzilla.
- Que a canvi puguin edificar, amb subjecció a les condicions anteriors, un tant per cent superior al citat pel "Ramo de Guerra" (15%-20%), però que en cap cas passi del 50%.
- Que els edificis es basteixin a l'interior de les illes.

- Que l'emplaçament dels nous edificis es faci de forma que cap construcció perjudiqui la vista panoràmica de les seves immediates, ni dels passeigs.
- Que els esmentats edificis es basteixen amb mútua separació, les majors distàncies possibles, dins del tant per cent que s'adopti.
- Que l'altura de les construccions no depassi els límits naturals de baixos, primer pis i golfa amb torres o miradors.
- Que les tanques que donin a avingudes o passeigs estaran compostes de sòcol d'obra de fàbrica d'un metre d'altura i la resta de reixa de ferro.

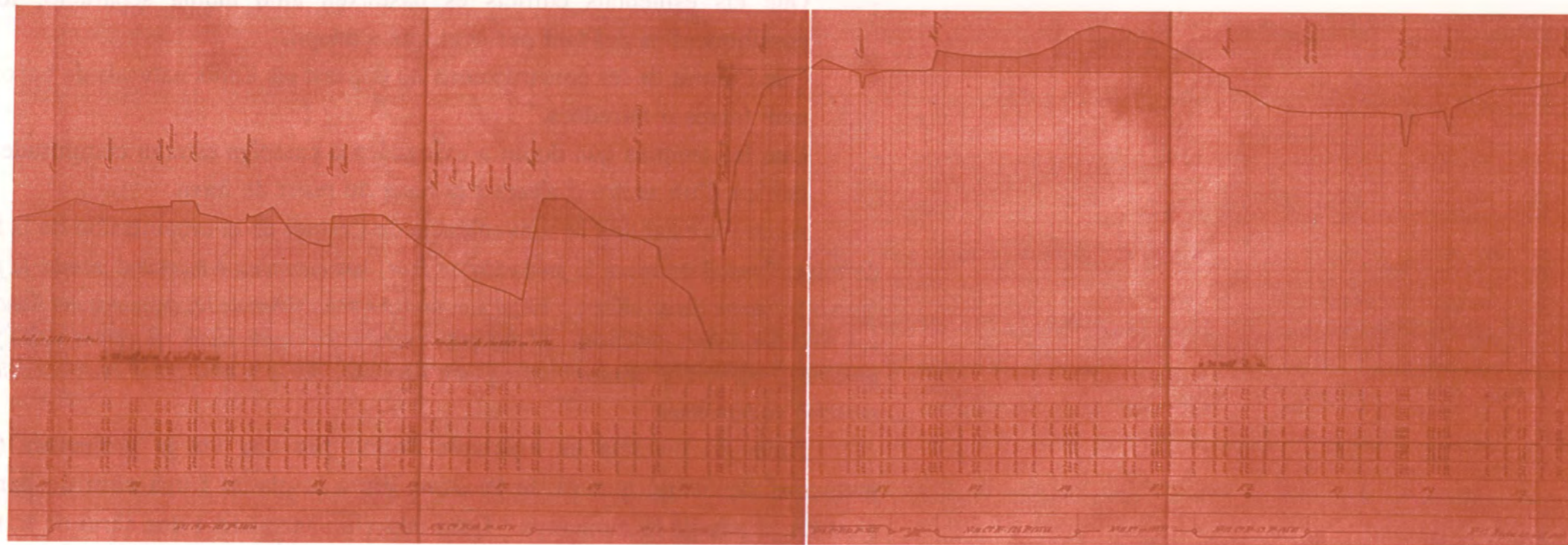
Amargós estableix la conveniència de l'estudi de la urbanització de la barriada del Port, tot definint: "*Indudablemente la población de Port, hoy mezquina é insalubre porque la falta de comunicaciones buenas le impide desarrollarse y luego porque las emanaciones de los pantanos del llano del Llobregat originan con facilidad fiebres palúdicas. El día que se establezcan apropiadas relaciones viales y se saneen los terrenos próximos, entonces se desarrollará aquella barriada, que por otra parte reúne condiciones ventajosas como suburbio de Barcelona*".

Amargós planteja un eixample definit per una via ja projectada (límit amb el terme municipal de Sants) que va de la Gran Via a la platja, i una altra de paral·lela a l'anterior i ajustada al peu de la muntanya. Crea una via intermèdia i una sèrie de transversals per obtenir unes illes de dimensió adequada, superior a la dels eixamples del vessant nord i llevant. Preveu l'accés de la nova malla a la muntanya a través de dos passeigs ascendents. Finalment, a la part sud ponent, estableix un gran jardí per impedir que les construccions arribin al cementiri.

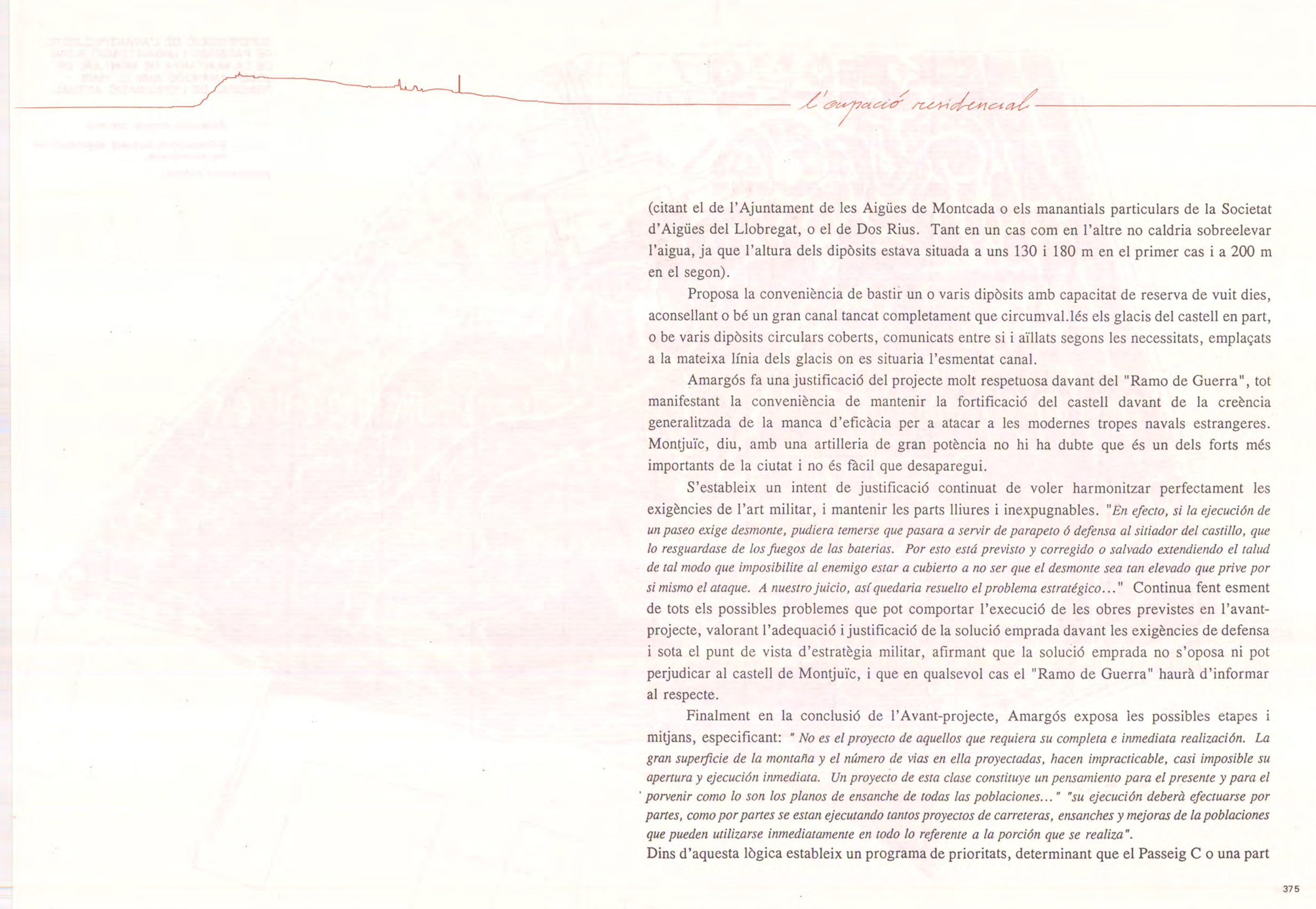
Com a criteri d'emplaçament dels Parcs en la Memòria de l'Avant-projecte planteja: "*Hemos dispuesto parques o bosques solo en los puntos más precisos y necesarios y en los que el precio de los terrenos es más económico. Además el sistema de edificaciones indicado y las plazas, encrucijadas y miradores proyectados, en las que por sus dimensiones pueden disponerse jardines, contribuye a que no sean indispensables tantos parques*".

Amargós projecta l'eixamplament del parc de la Gran Via (que s'incloua en el seu Projecte d'Urbanització de la Fransa) i un bosc a l'entorn del cementiri (amb arbres de gran altura com poden ser els eucaliptus) per a mimetitzar-los, adduint que va ésser un error l'emplaçament del cementiri.

Després d'analitzar els recursos hídrics de la muntanya, Amargós considera insuficients les fonts de la muntanya per a tota la urbanització, tot determinant el nivell manomètric necessari per a l'elevació i creu en la necessitat de comptar amb la conducció d'aigües de manantials externs

Fragment de la Secció longitudinal del "Paseo K del Anteproyecto de Paseos y Urbanización Rural de la Montaña de Montjuich". J. Amargós.
Font: Arxiu Administratiu.

L'ocupació residencial

(citant el de l'Ajuntament de les Aigües de Montcada o els manantials particulars de la Societat d'Aigües del Llobregat, o el de Dos Rius. Tant en un cas com en l'altre no caldria sobre elevar l'aigua, ja que l'altura dels dipòsits estava situada a uns 130 i 180 m en el primer cas i a 200 m en el segon).

Proposa la conveniència de bastir un o varis dipòsits amb capacitat de reserva de vuit dies, aconsellant o bé un gran canal tancat completament que circumval·lés els glacis del castell en part, o be varis dipòsits circulars coberts, comunicats entre si i aïllats segons les necessitats, emplaçats a la mateixa línia dels glacis on es situaria l'esmentat canal.

Amargós fa una justificació del projecte molt respectuosa davant del "Ramo de Guerra", tot manifestant la conveniència de mantenir la fortificació del castell davant de la creència generalitzada de la manca d'eficàcia per a atacar a les modernes tropes navals estrangeres. Montjuïc, diu, amb una artilleria de gran potència no hi ha dubte que és un dels forts més importants de la ciutat i no és fàcil que desaparegui.

S'estableix un intent de justificació continuat de voler harmonitzar perfectament les exigències de l'art militar, i mantenir les parts lliures i inexpugnables. *"En efecto, si la ejecución de un paseo exige desmonte, pudiera temerse que pasara a servir de parapeto ó defensa al sitiador del castillo, que lo resguardase de los fuegos de las baterias. Por esto está previsto y corregido o salvado extendiendo el talud de tal modo que imposibilite al enemigo estar a cubierto a no ser que el desmonte sea tan elevado que prive por si mismo el ataque. A nuestro juicio, así quedaria resuelto el problema estratégico..."* Continua fent esment de tots els possibles problemes que pot comportar l'execució de les obres previstes en l'avant-projecte, valorant l'adequació i justificació de la solució emprada davant les exigències de defensa i sota el punt de vista d'estratègia militar, afirmant que la solució emprada no s'oposa ni pot perjudicar al castell de Montjuïc, i que en qualsevol cas el "Ramo de Guerra" haurà d'informar al respecte.

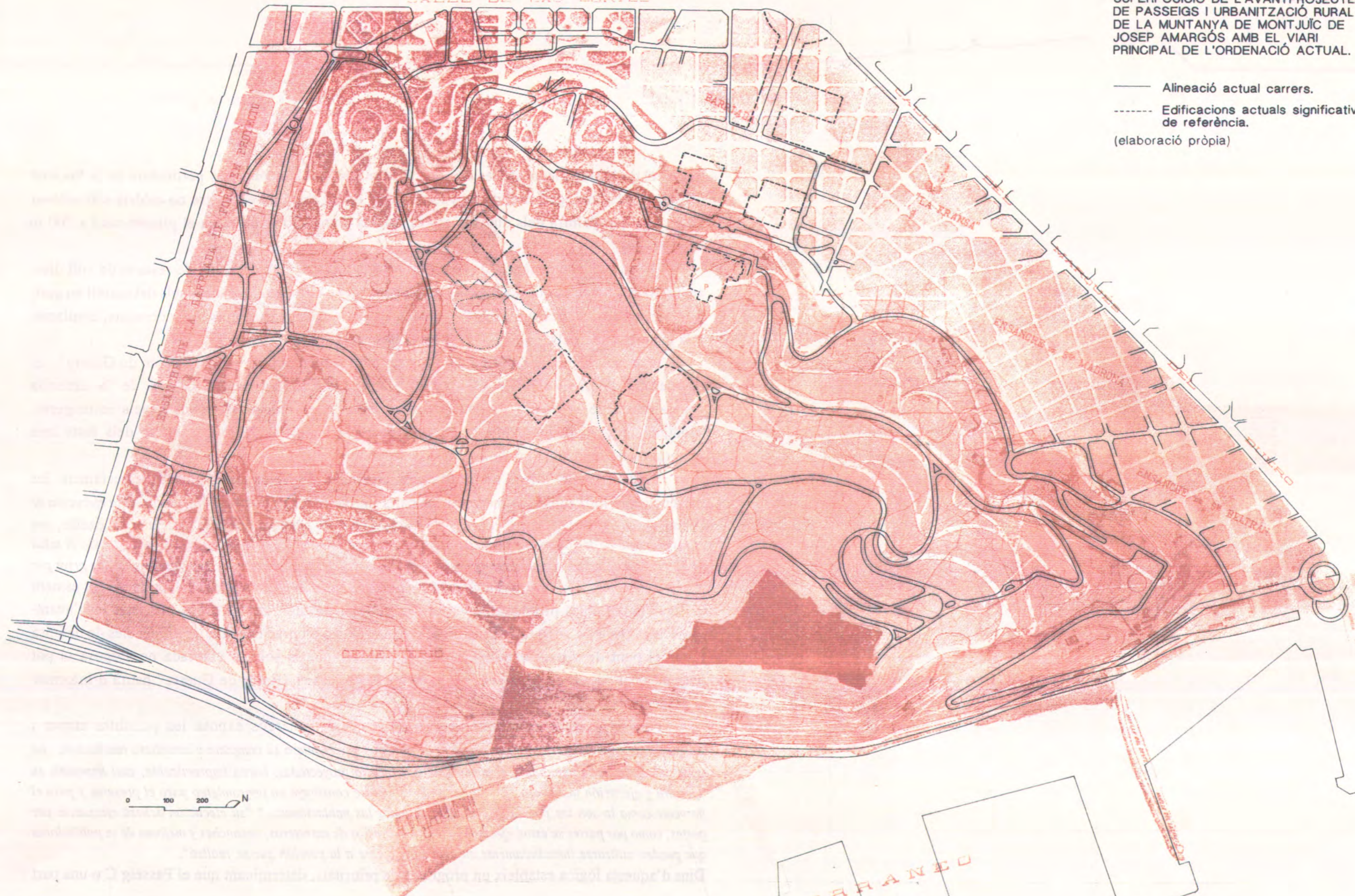
Finalment en la conclusió de l'Avant-projecte, Amargós exposa les possibles etapes i mitjans, especificant: *"No es el proyecto de aquellos que requiera su completa e inmediata realización. La gran superficie de la montaña y el número de vias en ella proyectadas, hacen impracticable, casi imposible su apertura y ejecución inmediata. Un proyecio de esta clase constituye un pensamiento para el presente y para el porvenir como lo son los planos de ensanche de todas las poblaciones..."* "su ejecución deberá efectuarse por partes, como por partes se estan ejecutando tantos proyectos de carreteras, ensanches y mejoras de la poblaciones que pueden utilizarse inmediatamente en todo lo referente a la porción que se realiza".

Dins d'aquesta lògica estableix un programa de prioritats, determinant que el Passeig C o una part

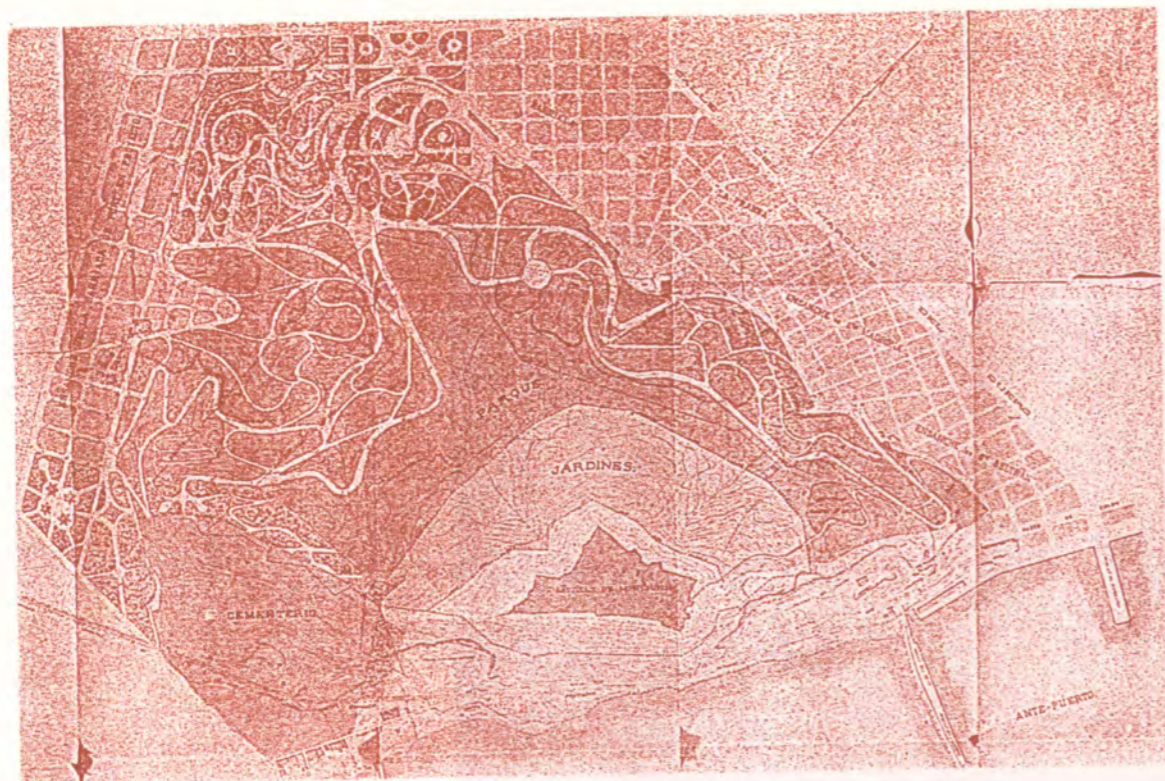
SALLE DE LAS CORTES

SUPERPOSICIÓ DE L'AVANTPROJECTE DE PASSEIGS I URBANITZACIÓ RURAL DE LA MUNTANYA DE MONTJUÏC DE JOSEP AMARGÓS AMB EL VIARI PRINCIPAL DE L'ORDENACIÓ ACTUAL.

- Alineació actual carrers.
 - - - - Edificacions actuals significatives de referència.
- (elaboració pròpia)

MEDITERRANEO

El plànol de modificacions recollint les esmenes que dictaminà la Comissió Mixta és un avenç important per la preservació d'una gran zona destinada a jardins i parc que amplia considerablement la projectada inicialment al costat de la Gran Via.

En aquesta superposició dels vials actuals amb els proposats per Amargós hom pot identificar com el passeig central de Montjuïc ja s'apuntava en aquest Avantprojecte de Passeigs i Urbanització Rural, així com l'ascendent de Santa Madrona. Hi ha un contrast entre l'actual traça de carrers al vessant de la Zona Franca en el barri del Port, en la que Amargós hi proposava una trama més endreçada, que la que s'ha executat.

d'ell ha d'ésser el primer junt amb algun passeig ascendent, aconsellant el B, i la ronda dels eixamples A.

L'any 1896, el "Ramo de Guerra" va concloure l'informe del Projecte Amargós amb una sèrie d'esmenes a introduir per a poder ésser acceptat. Les més significatives eren:

- Anul.lar el passeig alt C i tota la urbanització superior a la cota 80 m.
- Mantenir l'antiga carretera del castell, i per tant, anul.lar el passeig ascendent G, de molt menys pendent que proposava Amargós.
- Eliminar la urbanització de la falda sud-llevant (el Morrot).

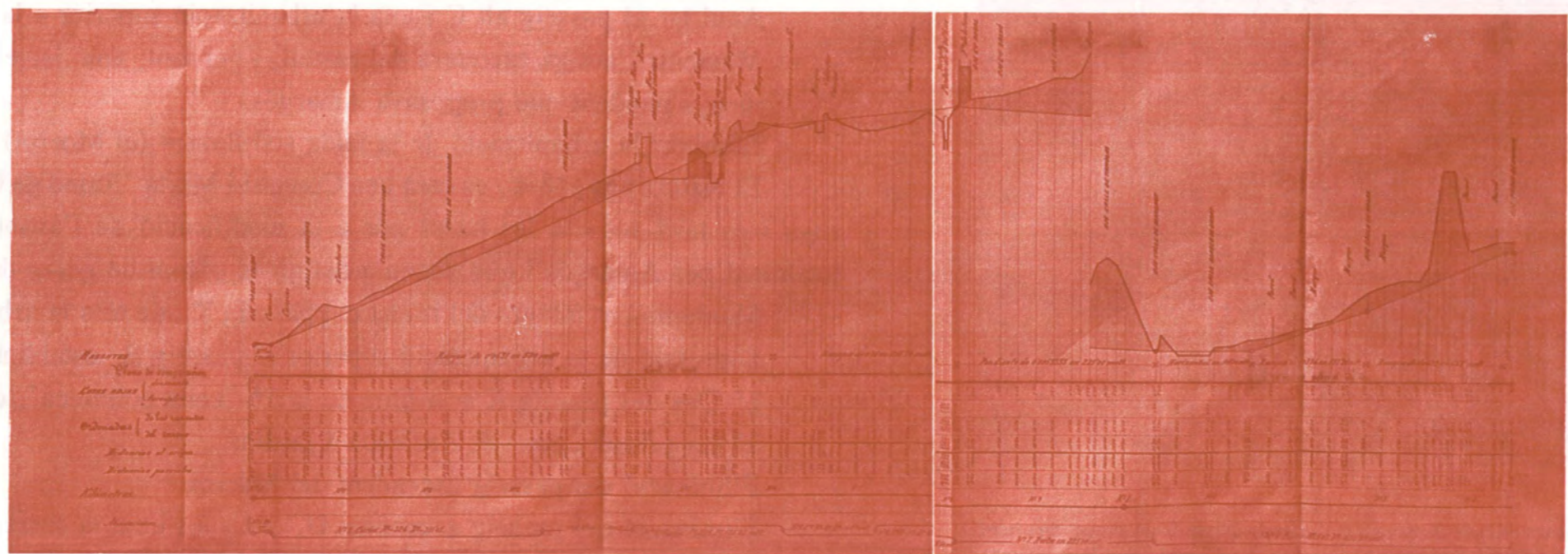
El mateix any, 1896, es creà una Comissió Mixta "Ramo de Guerra" - Ajuntament, que nou anys més tard redactà les bases per a la modificació de l'avant-projecte, que foren seguides totalment per Amargós i que venen a definir el plànol de gener de 1908, amb el següent:

- Manteniment íntegre del traçat del passeig K i de tota la urbanització inferior a la cota 80.
- Supressió de la urbanització superior al passeig K, establint-hi dues seccions:
 - 1ª Des del passeig K a la línia de la 1^a "zona polèmica", destinada a parc.
 - 2^a La primera zona és dedicada a jardins.
- Eliminació del passeig ascendent del Morrot.
- Eliminació del passeig ascendent G, que substituïa la carretera del castell.
- Manteniment dels edificis del "Ramo de Guerra", continguts a la zona del parc.
- Els dipòsits d'aigua es fixarien d'acord amb el "Ramo de Guerra".

"La Asociación General de Propietarios de la Montaña de Montjuich" va presentar el dia 5 de març de 1908 una instància a l'Ajuntament de Barcelona expressant una enèrgica protesta en relació a les modificacions que es volien introduir a l'avant-projecte d'Urbanització Rural de la muntanya formulat per Josep Amargós el 1894 ⁹⁵.

La força de la vindicació de "La Asociación General de Propietarios de la Montaña de Montjuich", en un afany de defensar els interessos dels propietaris i colonitzar amb urbanització rural fins a la cota màxima possible de la muntanya (en un projecte globalitzador harmonitzant-ho amb el valors paisatgístics i limitats del lloc), i per l'altra banda, la dels militars intentant frenar aquesta tensió, fan que el límit varii amb el temps tal com s'ha vist també a l'analitzar les

⁹⁵ Al final d'aquest capítol, en l'Annex 2 es reproduïx, pel seu especial interès, íntegrament el contingut de l'escrit de "La Asociación General de Propietarios de la Montaña de Montjuich".

Perfil de la Secció longitudinal del "Paseo A del Anteproyecto de Paseos y Urbanización Rural de la Montaña de Montjuich". J. Amargós.

Font: Arxiu Administratiu.

Detall del gran parc de la Gran Via, del bosc a l'entorn del cementiri i de l'ordenació de la barriada del Port. Del plànol general del "Anteproyecto de Paseos y Urbanización Rural de la Montaña de Montjuich". J. Amargós.

Font: Arxiu Administratiu.

El parc de la Gran Via es considera en el projecte Amargós com la zona de contacte amb la ciutat i per tant la principal porta de la muntanya, entre les barriades de la Fransa i del Port.

demandes dels explotadors de les pedreres en la modificació dels límits.

Segurament amb independència de la cota en que es considerés el límit de la zona d'urbanització rural, és a dir tant amb la primera versió de l'Avantprojecte Amargós com en la segona rectificada, hem de prestar especial atenció a les virtuts del seu treball. Caldria valorar positivament l'adequació de la xarxa viària proposada, pel seu control exhaustiu del traçat pel que fa al pendent, l'estructura general i l'economia. També caldria considerar força adequat el tractament de frontisa que estableix entre els barris i la muntanya. El fet que apareixi una primera proposta d'urbanització d'eixample del vessant ponent de la Gran Via i del barri del Port en una proposta, amb una visió de conjunt, despreciant les construccions existents i establint adequadament un verd de protecció entre aquesta barriada i el cementiri és una altra important aportació d'Amargós, malgrat que el model d'eixample no sigui de la qualitat de la resta de la seva proposta.

El parc de la Gran Via, concretant un accés principal a la muntanya, s'ha de considerar un dels altres atributs d'aquest treball fonamental d'Amargós que haurà d'ésser en endavant un punt de referència per a qualsevol reflexió que es formuli a la muntanya i per a la valoració d'altres propostes alternatives. Ben aviat, es pot apreciar la influència d'Amargós. Així uns anys més tard, un criteri fonamental plantejat a l'avant-projecte Amargós seria emprat en el Pla d'Enllaços⁹⁶: La continuació de l'Eixample, a l'altre costat del Paral·lel amb unes edificacions similars i un traçat de carrers i places que permetessin una edificació massiva i densa, introduint urbanitzacions més enjardinades i extensives, que fessin possible l'ocupació de la muntanya al temps que la lliguessin a una actuació pública, és a dir, aquella que hi distribuïa els jardins i les zones d'equipaments per la ciutat.

En el Concurs del Pla d'Enllaços, moltes de les propostes presentades recorden la divisió fragmentada en zones d'edificació massiva, de ciutat jardí i de parcs plantejada per Amargós l'any 1894. El projecte Jaussely conserva en les cotes altes el castell i la primera protecció; en la zona

⁹⁶ L'Ajuntament de Barcelona, el 9 de juliol de 1903 va convocar un concurs Internacional per a la redacció del Pla d'Enllaços entre el nucli central de la ciutat i els municipis recentment agregats, el "Concurso Internacional sobre anteproyectos de enlace de la Zona de Ensanche de Barcelona y de los pueblos agregados entre sí con el resto del término municipal de Sarrià i Horta". El treball guanyador va ésser el presentat amb el lema "Romulus" per l'arquitecte tolosà Leon Jaussely.

Plànol d'Urbanització del Parc de Montjuïc de F. Romeu.

Una de les propostes Jaussely a Montjuïc fou la conservació de l'ordenació de Josep Amargós combinant la ciutat jardí amb el parc.

El traçat dels carrers i del parc en aquesta làmina coincideix amb L'Avantprojecte de Passeigs i Urbanització Rural d'Amargós, amb petits canvis o precisions com ara la incorporació d'un nou eix que neix a la plaça d'Espanya i segueix una traça que agafarà més endavant Puig i Cadafalch uns trenta graus a ponent per a fixar l'eix monumental de l'Exposició del 29.

S'incorpora a punts una gran edificació possiblement destinada a una construcció militar prevista a les planes d'en Lladó.

intermèdia organitza amb carrers i avingudes de traçat pintoresc, la definició de zones per equipaments i edificis públics i per a edificació aïllada de baixa densitat. A la part inferior Jaussely hi projecta illes de cases contínues estenent-se a ambdós costats rodejant la muntanya i fent-la un recinte verd, encara que en bona part, privatitzada en un continuum d'edificació-residencial tancada. La corona edificada de la base, solament interrompuda pel parc de la Gran Via, no afavoreix massa la integració de la muntanya com a parc en el projecte de ciutat.

Hom podria dir que entre els projectes d'Amargós i Jaussely hi ha una continuïtat conceptual i una evident voluntat d'agermanar els interessos contraposats ja descrits.

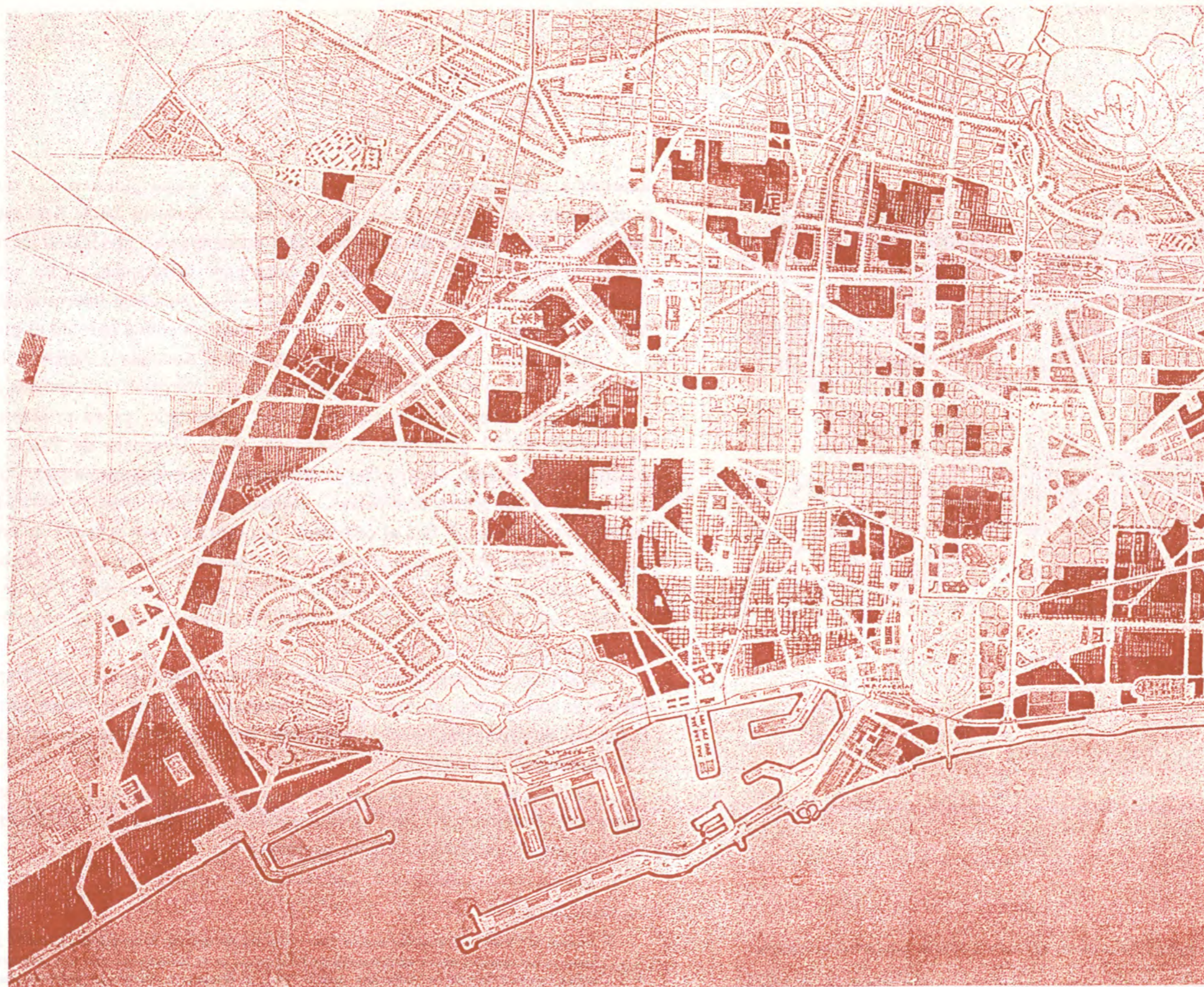
Un altre intent d'ocupació residencial a Montjuïc, es va produir durant les obres de l'Exposició del 29 quan amb l'adveniment de la Dictadura de Primo de Rivera i la crisi econòmica, F. Romeu va projectar la conversió de la muntanya en parc i ciutat jardí, arribant la parcel·lació a les portes dels palaus. Romeu, aprofitant totes les obres fetes fins al moment, completava l'ordenació fins al cementiri, incorporant algun nou eix de composició i col·locant nous edificis que focalitzessin l'ordenació. Combinà la nova zona residencial amb els jardins i el parc amb una interessant parcel·lació de ciutat jardí. Al nord del Passeig "K" l'obra executada el condicionà de forma que la seva ordenació de parcel·les es va veure molt forçada i no tant estructurada.

Els interessos en edificar la muntanya varen seguir vigents quan l'Exposició del 1929 havia passat i es va convocar un concurs per reurbanitzar el recinte de la part baixa de l'Exposició amb la finalitat de privatitzar el sòl i transformar les àrees ocupades pels palaus en illes de cases per a la construcció de gratacels.

El 1930, el propi Nicolau Mª Rubió i Tudurí, va publicar un fullet titulat "Plaça d'Espanya, centre actiu de Barcelona", en l'ànim d'aprofitar l'Exposició per a generar rendes diferencials del sòl i eixugar-ne en part els dèficits econòmics ⁹⁷.

Els aspectes qualitatius de centralitat que li conferien les vies que hi arribaven i el futur

⁹⁷ Nicolau M^o Rubió i Tudurí començava dient: "Des del dia que van començar-se els estudis previs per a la utilització dels terrenys de Montjuïc com a emplaçament de l'Exposició, es va admetre que una part dels terrenys urbanitzats per aquesta, serien revenuts després de la clausura, amb l'objecte de compensar, en part, les despeses ocasionades per l'Exposició. Es comptava, encertadament, amb la plusvalua que aquests terrenys adquiririen a conseqüència de l'atracció del públic cap a Montjuïc, amb el natural desenrotllament dels transports públics, i amb l'altra plusvalua que determinarien, per una banda la creixença de les edificacions entre la Plaça d'Espanya i la Creu Coberta i per l'altra, l'existència d'un parc públic permanent als vessants de Montjuïc que miren a la banda de la ciutat". J. Emili Hernandez Cros i Miguel Usandizaga en "L'Exposició de la Muntanya Perduda. Precisions sobre la urbanització de Montjuïc. 1859-1929". Grans Temes de l'Avenç.

Fragment del "Plano caracterizando las diversas zonas de construcciones".

Aquest plànol de zonificació és una de les aportacions més importants del treball de Jaussely. El seu esquema serà modificat, adaptant-se més al d'Amargós, quan elaborarà conjuntament amb els tècnics municipals el Projecte d'Enllaços a partir de 1906.

paper que hi jugaria l'estació de ferrocarril de Sants, així com les virtuts del lloc a la vora del parc de Montjuïc, eren atributs que posaven de relleu la consideració de la Plaça d'Espanya com a important centre urbà.

En el propi fullet, Rubió i Tudurí proposava la reconversió dels hotels que ell mateix havia projectat per a l'Exposició en habitatges i la urbanització de la part baixa entre la Font Màgica i la plaça d'Espanya, enderrocant els palaus per bastir-hi un barri d'alta densitat, edificat en torres. Aquesta proposta la va redactar amb l'arquitecte R. Duran Reynals.

La proposta Rubió d'urbanització de la part baixa de l'Exposició va perdurar fins al 1935 en que es va convocar el "Concurs d'idees per a la urbanització de la zona de la part baixa del Parc de Montjuïc". S'hi varen presentar 53 concursants, inclòs el propi Rubió i Tudurí que es va presentar juntament amb R. Duran i Reynals, amb la seva mateixa proposta inicial i entre d'altres hi figuraven les propostes del GATPAC, de Ramon Puig i Gairalt i de Pere Benavent.

Gràcies a la crisi econòmica dels anys trenta no es va materialitzar una de les obres que hagués pogut significar un pas enrera del projecte de recuperació de la muntanya per a tota la ciutat i així es va poder conservar la totalitat del recinte de l'Exposició i dels jardins.

Dos detalls de traçat a Montjuïc. I.M.H. carpeta Jaussely (plànols 21 i 28). Inicis de la Urbanística Municipal de Barcelona.

"En aquests dos detalls es resumeixen les dues línies d'intervenció sobre la muntanya de Montjuïc. Per un costat la ciutat jardí, la línia amb les intencions d'Amargós i tendències de la urbanística de l'època. Per l'altre, el parc, integrant la naturalesa en el traçat urbà, utilitzant axialitats i perspectives semblants a les altres intervencions a la ciutat".

part per la manera l'establí de l'arranjament de zones, així com les zones del Pla de Montjuïc, com a zones de reserva de terreny de consideració de la Plaça d'Espanya com a important centre urbà.

En el propi llibre, Rubió i Tudurí proposava la reconversió dels terrenys que ell mateix havia proposat per a l'Exposició en habitatges i la urbanització de la part baixa entre la Port Míl i la plaça d'Espanya, entenenent els terrenys per habitatge un part dels terrenys que ell mateix proposava. Aquesta proposta la va redactar amb l'arquitecte R. Duran Fajó.

La proposta Rubió i Tudurí d'urbanització de la part baixa de l'Exposició va perdurar fins al 1911 en que es va convocar el "Comitè d'idees per a la urbanització de la zona de la part baixa del Parc de Montjuïc". S'hi van presentar 23 comissions, inclosa la propi Rubió i Tudurí que es va presentar juntament amb R. Duran i Neymar, amb la seva mateixa proposta inicial i entre d'altres hi figuraven les propostes del GATPAC, de Ramón Puig i Guitart i de Ferrer Bonavent.

Gràcies a la crisi econòmica dels anys trenta no es va materialitzar una de les parts que hagués pogut significar un pas entera del projecte de reconversió de la muntanya per a tota la ciutat i així es va poder conservar la totalitat del recinte de l'Exposició i dels jardins.

Des d'altres de projectes a Montjuïc, i M. B. proposava també (plànol II i III, llibre de l'urbanització de Montjuïc).

"El projecte de detall de reconversió per zones d'habitatges dels terrenys de Montjuïc. Per l'altre, el parc, incloent la reconversió de la part baixa, utilitzant els terrenys i edificis existents i reconversió dels terrenys a la ciutat."

Ordenació de Montjuïc de León Jaussely.

PARTIDA

ONTOLIA

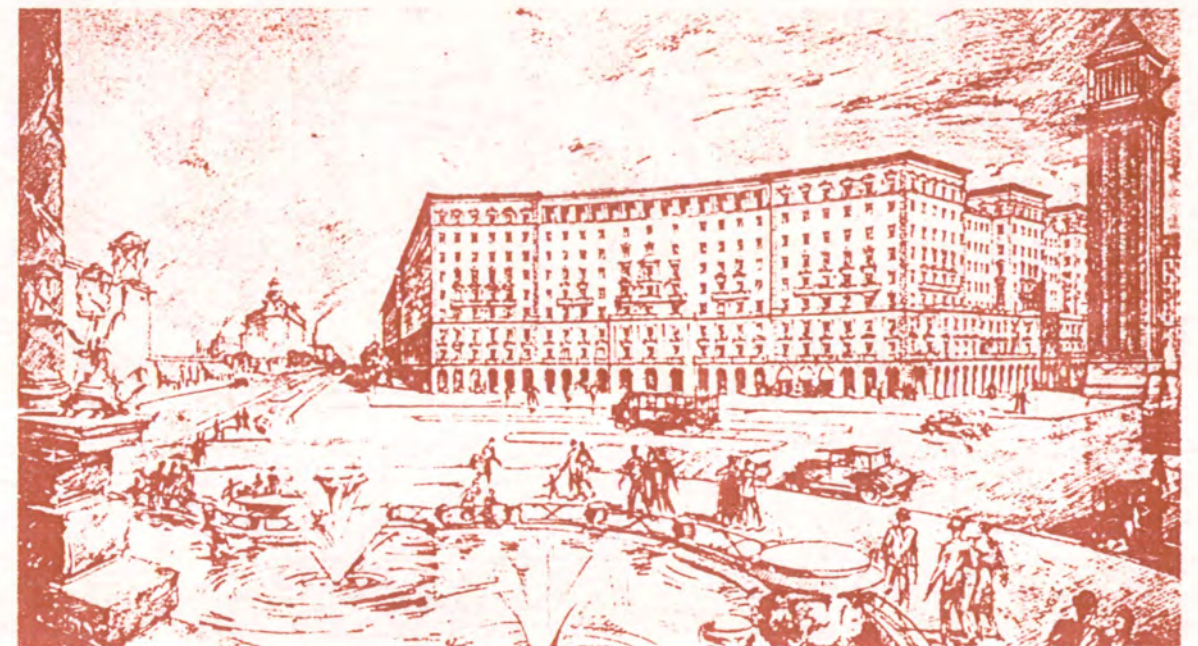
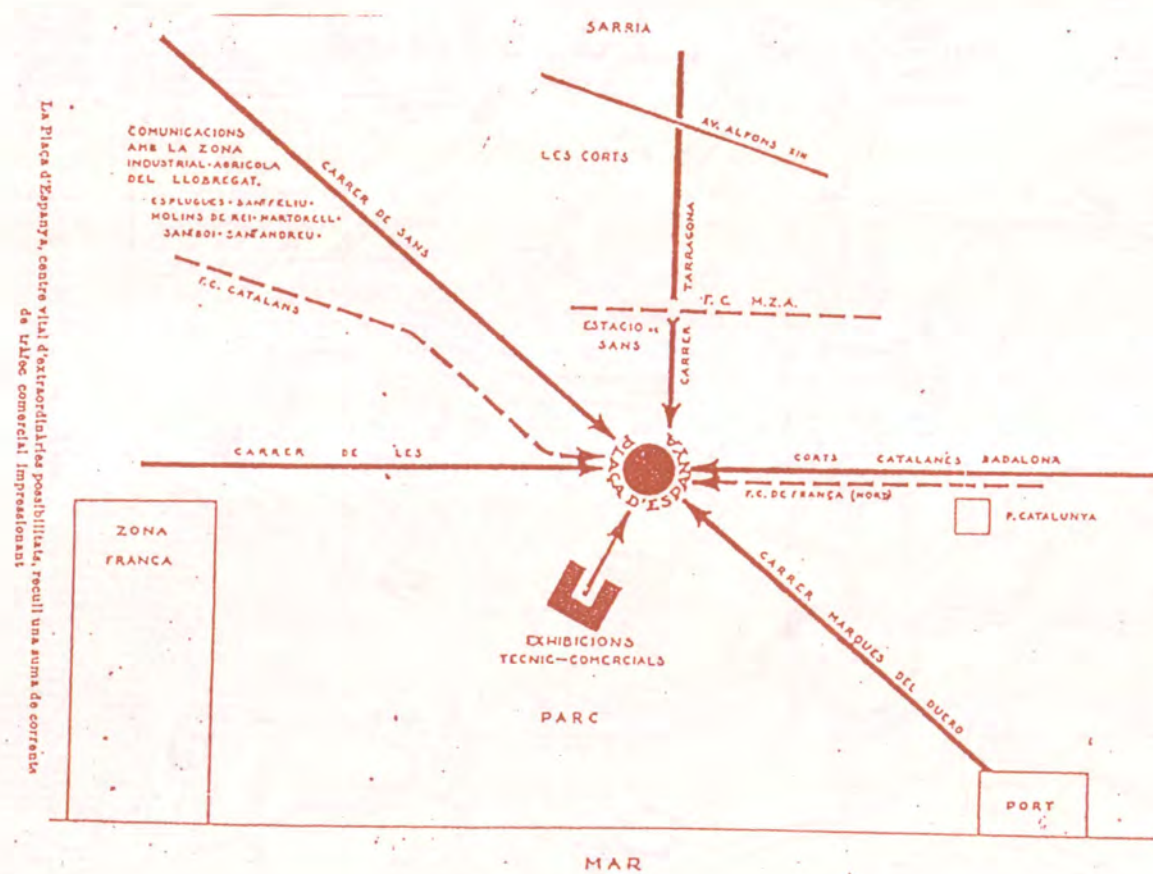
DISTRITO

ANTIGUO

CEMENTERIO
DEL SUD-OESTE

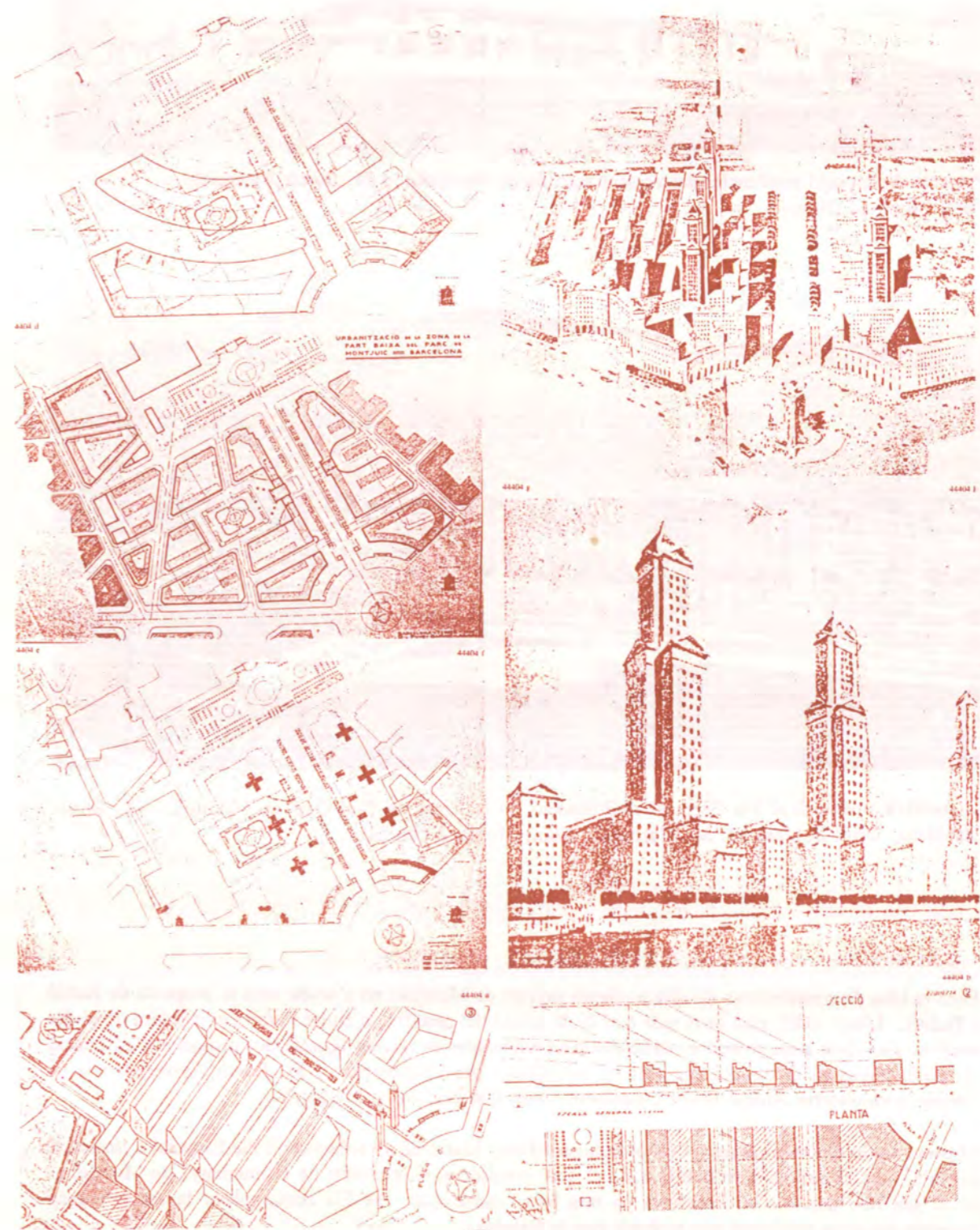
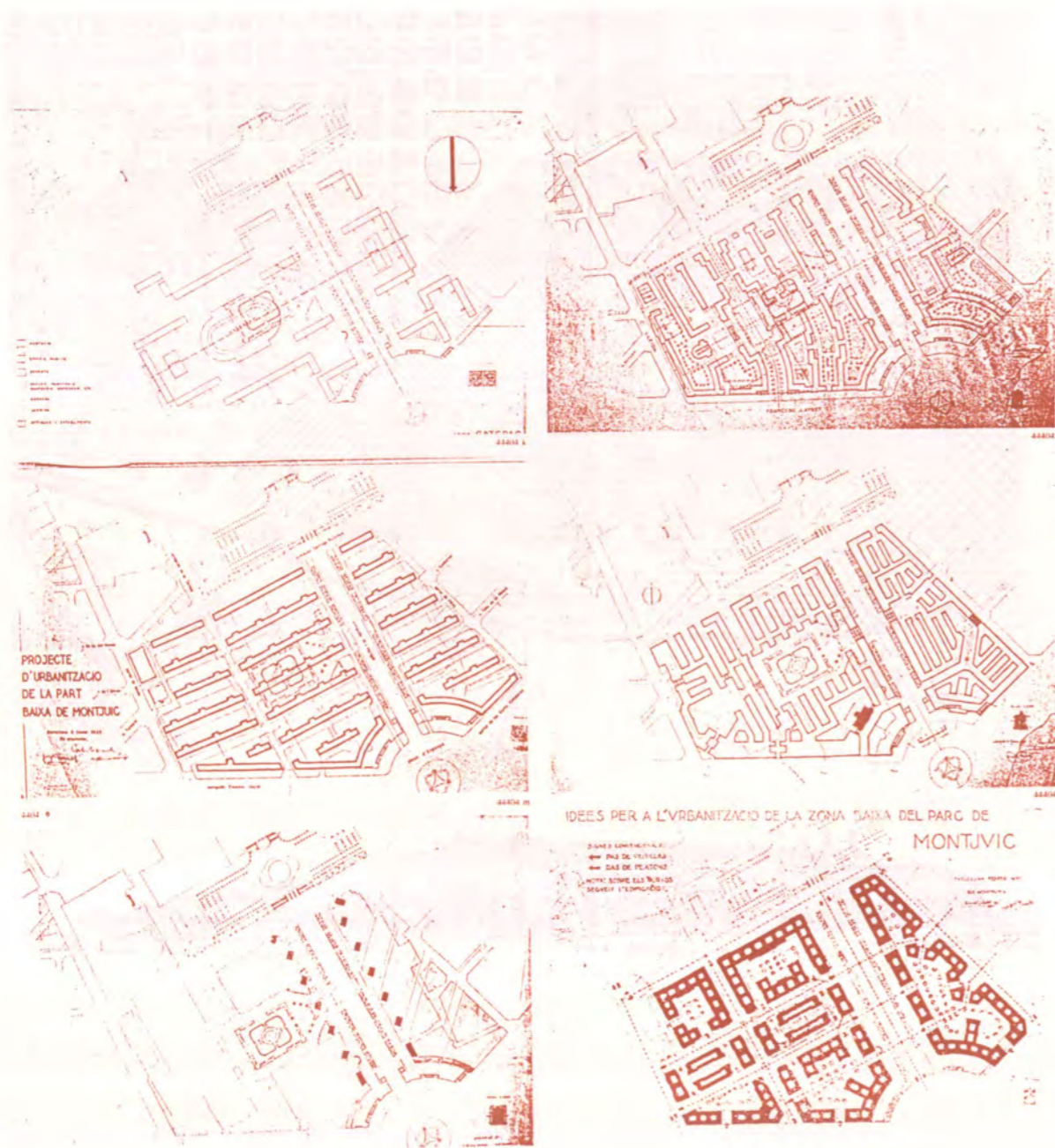
TALLERES DE MECANICA

DISTRITO

La Plaça d'Espanya, centre actiu de Barcelona. Esquema de Nicolau Maria de Rubió i Tudurí en l'opuscle del mateix títol, 1930.

"La reutilització dels terrenys de l'Exposició, un cop aquesta acabada, es tractà de resoldre amb la convocatòria d'un concurs que permetia l'especulació amb els nous terrenys guanyats a la muntanya. Jaume Torres i Grau, arquitecte i accionista del Foment d'Obres i Construccions, planteja, no se sap si en relació amb l'anomenat concurs, l'aprofitament intensiu d'aquests terrenys. L'ajudà en el dibuix de les perspectives el seu jove nebot Josep Torres i Clavé, fundador del GATCPAC. Aquesta és l'única col.laboració professional coneguda entre tots dos arquitectes, atès que Josep renuncià a l'esdevenidor que li tenia reservat l'oncle al FOC, i es llança a la defensa de l'ideari racionalista treballant associat a Sert i Subirana a través del GATCPAC". Salvador Tarragó. (Atlas de Barcelona)

Projectes participants al concurs per a la urbanització de la part baixa del parc de Montjuïc, convocat per l'Ajuntament de Barcelona (febrer de 1935).
 Premiats: Manuel Baldrich i J.M. Bassols, Josep Danés .
 Amb indemnització: Pere Benavent, Cèsar Cort i Emili Canosa, N.M. Rubió i R. Duran i Reynals (1ª i 2ª solució), GATCPAC, R. Puig i Gairalt.

Projecte d'ocupació residencial del vessant marítim de Montjuïc. J.M. Bosch Aymerich.
Font: Montjuïc Olímpic.

La mateixa operació al Pla Especial d'Ordenació de la Zona del Sud-Oest de Montjuïc. A. Bonet Castellana, Oriol Bohigas i J. M. Martorell. Font: Montjuïc Olímpic.

Però la idea de rendabilitzar els sòls a efectes privats de Montjuïc no s'acaba amb la proposta de Rubió i Tudurí. L'any 1965, cinc anys més tard de la cessió del castell a la ciutat i amb l'avinentsa de poder edificar dins de la zona polèmica, definitivament alliberada, es varen presentar dos projectes d'edificació de grans torres en el vessant del Morrot, formulades per l'arquitecte, J. M. Bosch Aymerich i la de l'equip d'arquitectes Antoni Bonet Castellana, Oriol Bohigas, Josep Martorell.

El propi equip d'Antoni Bonet, d'Oriol Bohigas i Josep Martorell va redactar un Pla Especial a iniciativa privada, sota el patrocini de B.E.O.S.A, el qual erradicava el cementiri de la muntanya de Montjuïc i en el seu lloc també s'hi proposava un nou barri residencial. El Pla contemplava també una gran operació de nova edificació que arribava fins la Rambla.

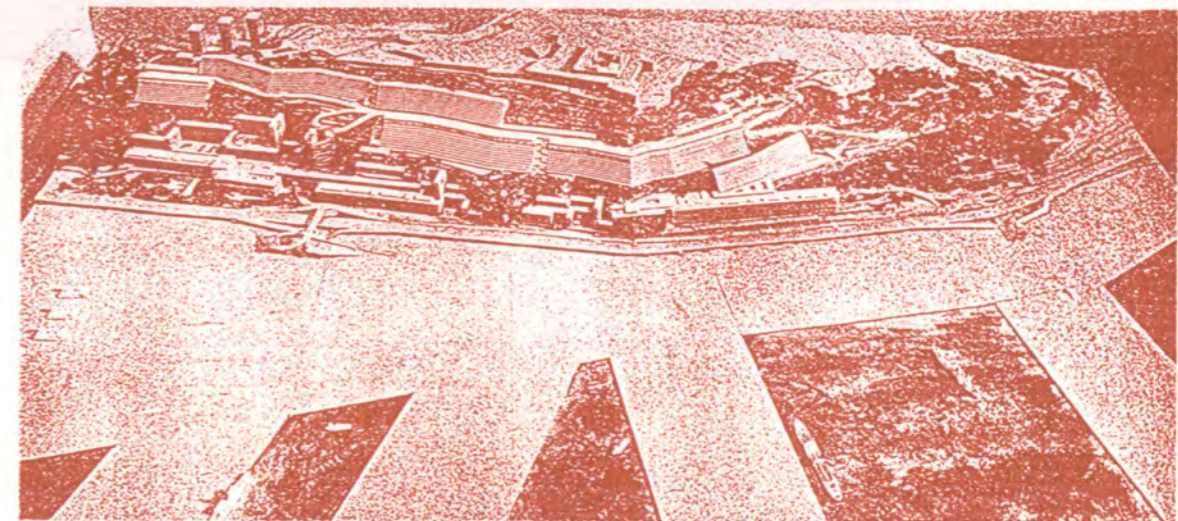
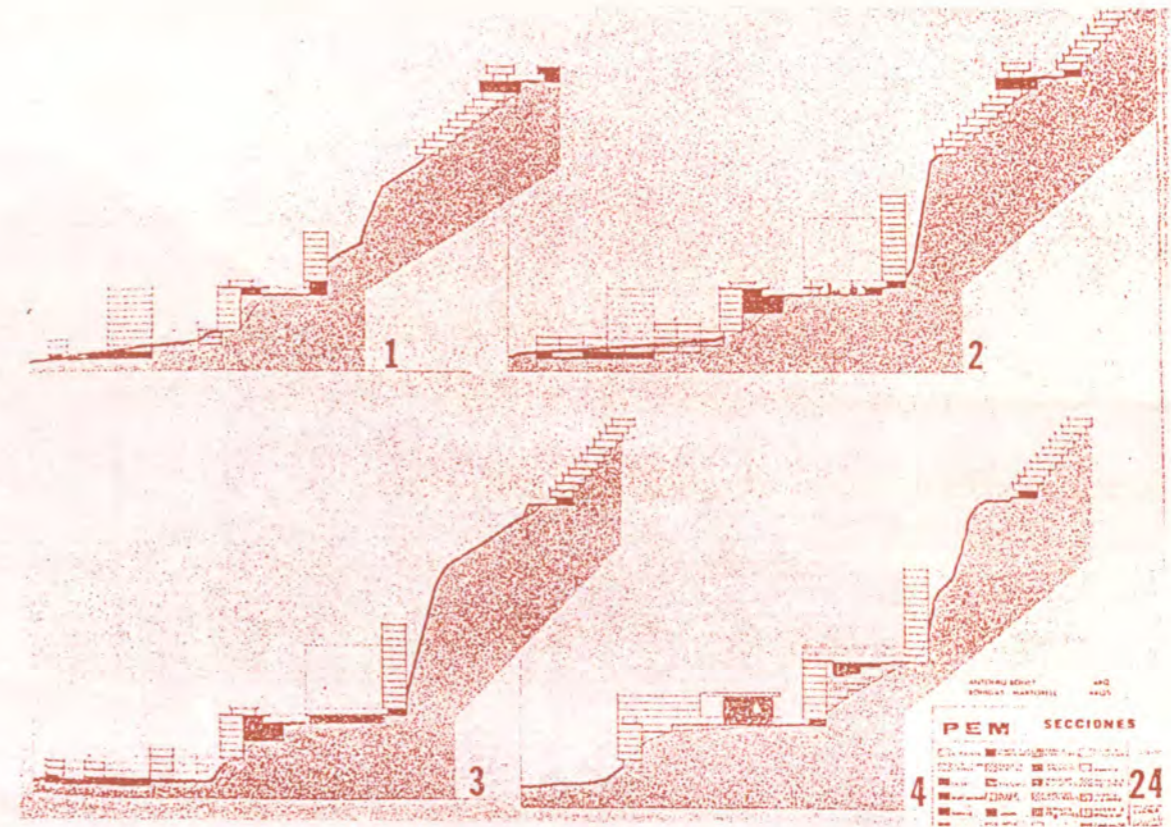
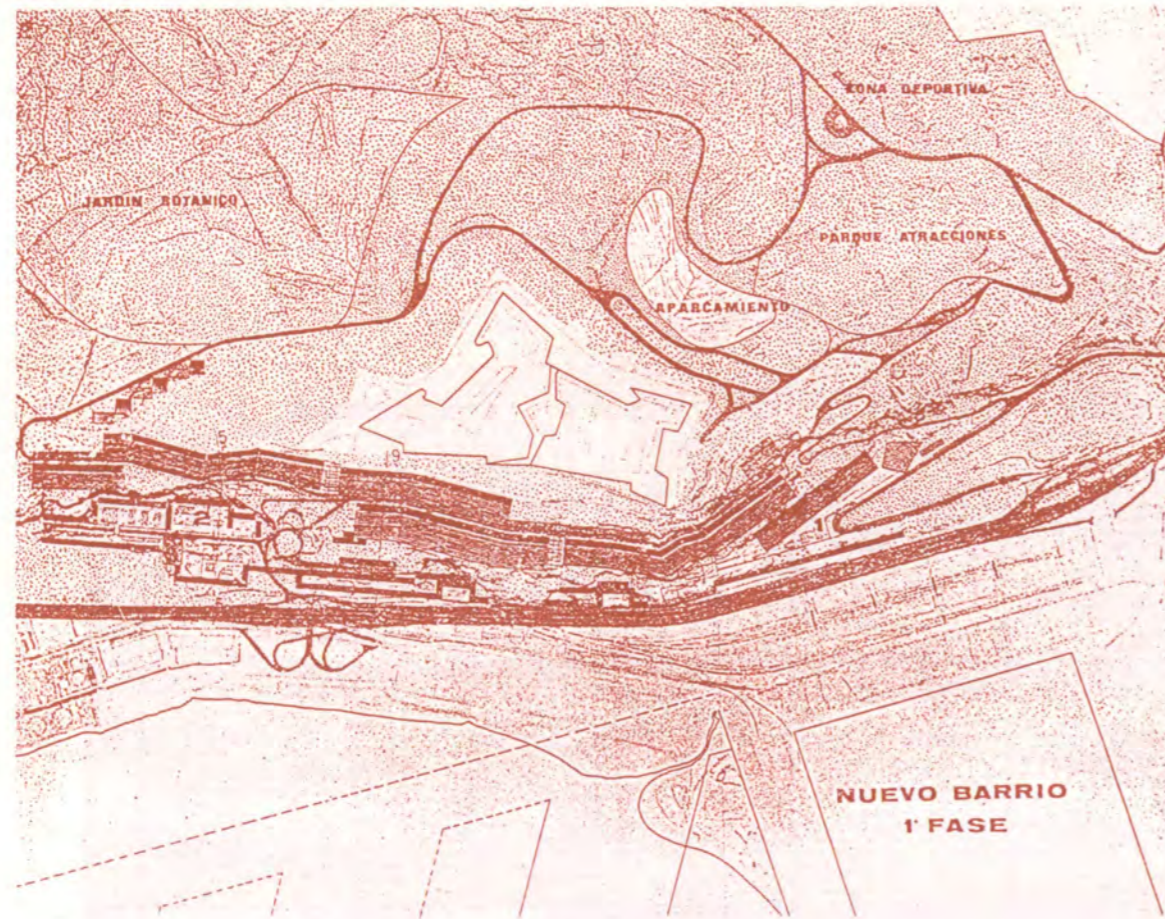
Per altra banda es preveia una important ampliació de la Fira afectant gairebé tot el barri de la font de la Guatlla, el Palau Nacional i el Palauet Albèniz. Com la proposta de Rubió no es va executar.

Pla Especial d'Ordenació de Montjuïc. A. Bonet, O. Bohigas i J. Martorell.
Font: Quaderns d'Arquitectura.

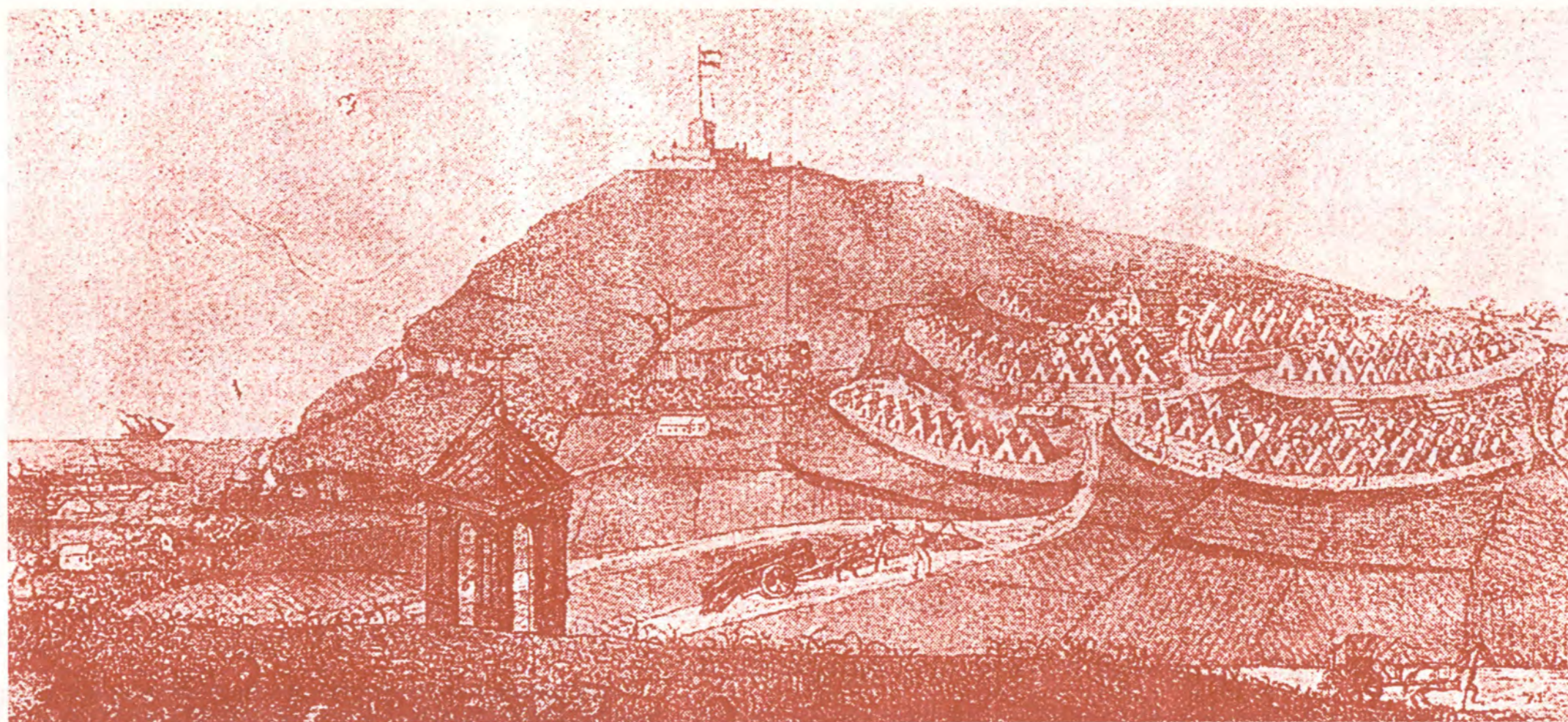
Plantejament urbanístic.

1. Ampliació Fira de Mostres, 2. Barri remodelat, 3. Enllaç amb la ciutat històrico-cultural, 4, 5, 6. Nous barris al costat del mar, 7. Nous habitatges, 8. Barri remodelat, 9. Centre esportiu, 10. Ampliació Poble Espanyol, 11. Parc ampliat, 12. Zona esportiva, 13. Parc d'atraccions, 14. Jardí Botànic.

Pla Especial d'Ordenació de Montjuïc. A. Bonet, O. Bohigas i J. Martorell.

Maqueta del Pla en la zona que dona al mar, en una teòrica vista aèria des del port.

Campament sanitari del 1821. Carreras Candi. (La ciutat de Barcelona, 1916).

"Al peu de Montjuïc, prop de la Creu Coberta i observable a primer terme, s'organitza un campament de 400 barraques, anomenat la Constitució, per albergar 4.000 persones durant la forta epidèmia de febre groga que s'estengué per Barcelona del 2 d'octubre al 21 de desembre de 1821. El gravat ens dóna una representació poc precisa". Salvador Tarragó (Atlas de Barcelona).